SÖRMLANDSLÅTEN

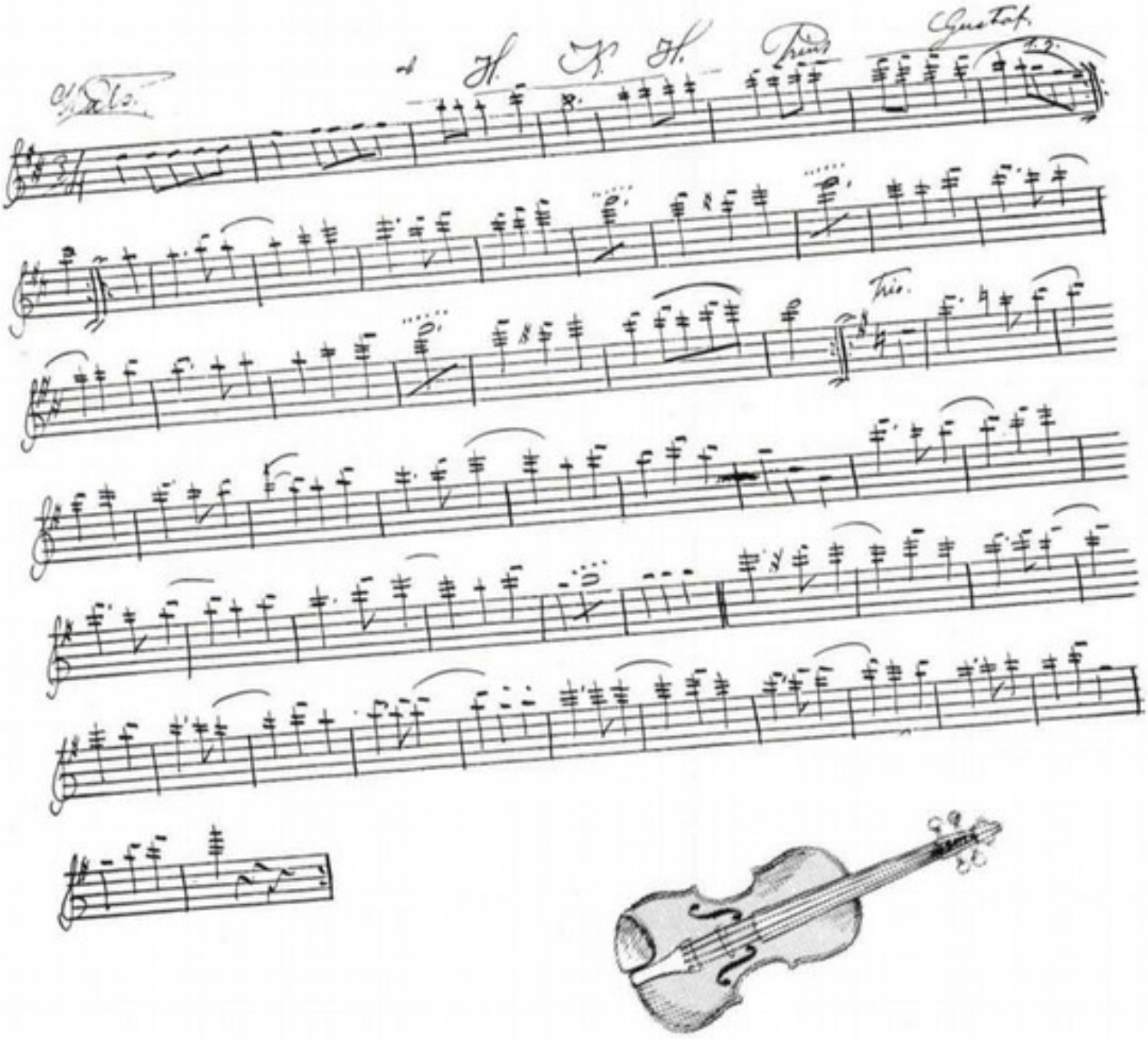

1991 **Nr 1**

INNEHÅLL

Nye ledarens första ledare 2
Axel och Elna 3
Sången i Sörmland 5
Nyköpings skänklåt 6
Om fransyska quadriller 8
En annorlunda dansbeskrivning 15
Kaffe 16
Jämtländskt i Gnesta 18
Dansbaneinventering 20
En sörmländs polska 24
Gamla militärmusiken 26
Minnen från riksspelmansveckan 28
Historiskt möte 30
Renovera fiollådan 32

Omslagsbild: Redaktionens förslag till ny allspelslåt att användas vid sommarens sörmländska spelmansstämmor

Ansvarig utgivare:
Carl-Gustaf Ohlsson
Redaktionsadress:
Carl-Gustaf Ohlsson
Torggatan 7 Tel 0158-109 95
646 00 Gnesta

Upplaga 2.000 ex

Nye ledarens första ledare

Först av allt ett stort tack för förtroendet att välja mig till ordförande i Sveriges anrikaste spelmansförbund. Ansvaret känns stort, men tack vare alla vänliga ord, alla gratulationer och andra sympatiyttringar känner jag att jag orkar bära det.

Tack också till min företrädare, Sören Olsson, för ett fantastiskt arbete i många år.

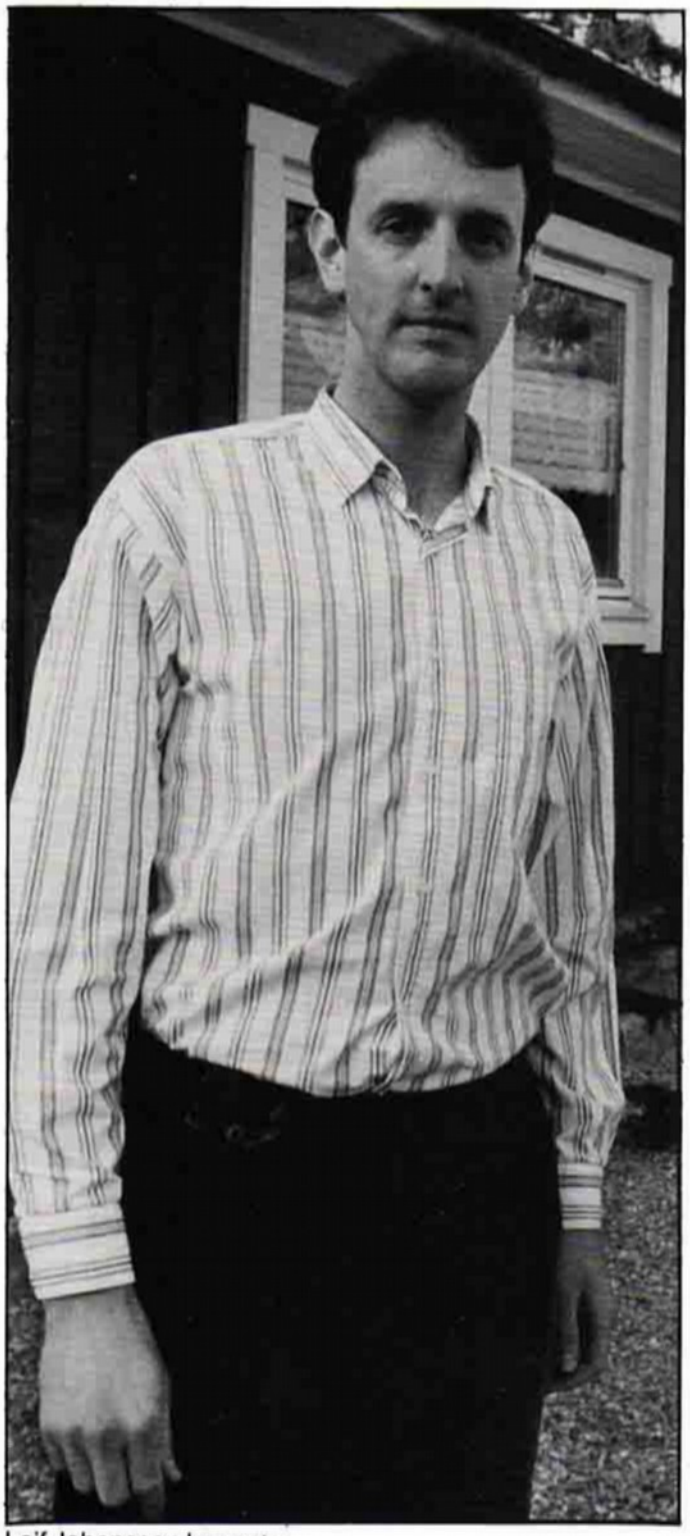

Leif Johansson kommer...

Jag hoppas att inte all energi och påhittighet tog slut under förra årets intensiva arbete, för som ny ordförande har jag naturligtvis massor med idéer och åsikter om verksamheten i Södermanlands Spelmansförbund. Samtidigt aktar jag mig för att röra om i grytan för mycket så här i början. Det finns dock ett område där vi kommer att göra stora ansträngningar för att få igång en fungerande verksamhet och det gäller VÅRA UNGDOMAR! Ungdomarna är vår viktigaste målgrupp just nu och det är på dem vi bygger grunden för hela vår framtida verksamhet. Vi måste ta emot dem med öppna armar och inte med pekpinnar och förbud. Vi ska akta oss för att fördöma och avvisa ungdomarnas egen kultur. Vi får lära oss att acceptera den, men samtidigt inte förtröttas i våra ansträngningar att ge dem något av det vi tror på. (Jag menar: Vi kan ju inte förvänta oss att de ska anamma en kultur, som samtidigt avvisar deras egen...) Detta arbete måste vi göra där ungdomarna själva finns och med hjälp av de ungdomar vi har i våra led:

* Dans (inkl. 1900-talets pardanser) på schemat i alla skolor.

* Folkmusiken ska bli likställd med andra genrer på våra musikskolor. Framställning av kursmaterial för musikskolor och studiecirklar.

* Studiedagar för skolornas personal -- ett arbete, som påbörjades under 1990 och föll väldigt väl ut. Kurser i sörmländsk folkmusik och dans samt information om vår verksamhet.

Både inom Södermanlands Spelmansförbund och Sörmländska Ungdomsringen finns mycken kunskap och en stor kapacitet och bästa resultat uppnår vi naturligtvis om vi samarbetar. Vi jobbar ju trots allt mot samma mål!

Väl mött under 1991
hälsar Eder

Leif Johansson, nybakad ordförande

Axel och Elna

AXEL OCH ELNA ÄR TVÅ AV MINA BÄSTA VÄNNER. SEN ETT FLERTAL ÅR GÅR JAG SOM ELEV HOS DEM, LÄR MIG DERAS LÅTAR, FÖRSÖKER TILLÄGNA MIG LITE AV DERAS SPELSÄTT OCH HÖRA DEM BERÄTTA OM SINA LIV SOM SPELMÄN.

Elna föddes den 27 april 1913 i Stigtomta men familjen flyttade ett halvår senare till Kila.

Hon hade fyra syskon- två bröder och två systrar- men det vara bara Elna och den yngre brodern Birger, som på allvar spelade.

När Elna var riktigt liten brukade hon lägga fiolen i knät och knäppa fram melodier, har hon berättat. När hon blev lite äldre fick hon följa med sin bror och hans spelmanskamrater ut, men fick inte vara med och spela. Flickor spelade inte offentligt på den tiden. Trots detta kunde hon ju hela repertoaren och i pausen hände det att hon fick dra några låtar.

Hemma däremot fick hon spela och det gjorde hon. Efter skolan satt hon ofta på förstubron och spelade.

Elna är mycket musikalisk och har spelat såväl gitarr som piano och orgel. Hon är dessutom en mycket duktig sångerska.

Första gången Elna spelade offentligt "på riktigt" var i Kila kyrka i slutet av 40 - talet på en begravning.

Men inte ens då fick hon det erkännande hon förtjänade. Efter akten frågade en kvinna på kyrkbacken vem som spelat så vackert i kyrkan.

Det var ju Elna här, talade man om för henne, men det svaret fnös hon bara åt.

Inte kunde väl en kvinna spela så ...!

Axel föddes i Halla den 29 oktober 1909. Så långt tillbaka han kan minnas har han längtat efter att få spela fiol.

Vid tre års ålder klättrade han upp på en pall och knäppte på strängarna.

Hans mor frågade då: "Hör du vad fiolen säger ? Min pung är tom."

Hon knäppte på en sträng i taget och sa den ramsan- en händelse som Axel kommit ihåg sen dess.

Vid drygt sex års ålder började Axel spela. Hans far hade egentligen bestämt att

På Riksspelmansveckan i Nyköping fick makarna Elna och Axel ta emot välförtjänta belöningar, hon som riksspelman och han fick Zornmärket i guld.

Foto: Alf Ralmé, Oxelösund

det var den äldre brodern Klas, som skulle ta över fiolspelet, men eftersom det var Axel som hade det lättast för sig blev det efter diverse kontroverser, han som blev spelman.

Axel har en lång rad minnen och kan berätta ett stort antal historier från sitt långa spelmansliv.

Här är inte platsen att berätta dem alla, men det finns en jag gärna vill delge Er.

Den handlar om när Axel jobbade som lilldräng på en gård och blev tillfrågad av ortens sommargäster att spela på en logdans.

Eftersom han skulle spela själv, och var bara 16 år, var han mycket tveksam, men han blev så småningom övertalad.

Dansgästerna samlade in spelpengar under kvällen och när Axel på efternatten strosade hemåt putade fickorna.

Det var inte tal om att sova när han kom hem utan han satte sig och räknade pengar. Det blev 65 kronoroch det motsvarade för honom tre och en halv månadslöner- på en enda kväll !

Det var då Axel fällde uttrycket som senare har blivit bevingat: "Det ska tusan va´ bonddräng!"

Både Axel och Elna har varit gifta på varsitt håll tidigare, men då de träffades i slutet av 50-talet sa det "klick" på allvar och 1962 var de gifta igen- denna gång med varann !

En liten historia om hur det kan slumpa sig i verkliga livet:

1958 hade arbetarkommunen möte i Ålberga skola och Elna hade ordnat dit lite underhållning.

Tre spelmän ur spelmansgillet skulle komma och spela, däribland Axel ! När de så frågade publiken om det var något särskilt de önskade höra såg Elna sin chans att sätta dem på pottan.

Hon bad dem spela "Grindstugens polska" - en låt som hon ofta hört sin far spela.

Då stegar Axel fram och säger: -"Det ska jag visst göra. Det var min farfar som har gjort låten ! "

Det visade sig att Elnas far och Axels far bodde på varsin sida av sjön och förmodligen spelat ihop i yngre år.

Under 60-och 70-talen var Axel och Elna två av de mest efterfrågade spelmännen i Sörmland. På somrarna spelade de på Tovastugan i Nyköping- varje söndag.

Under flera somrar spelade de i Kolmårdens djurpark tillsammans med Nisse Pettersson och Axel Norling - två duktiga östgötaspelmän. Man kallade sig "Kolmårdens Spelmanslag" och det var ett legendariskt gäng. Folk stod i hundratal och lyssnade.

Axel och Elna har dessutom turnerat runt på Sveriges spelmansstämmor under många år.

Såväl Axel som Elna medverkar på spelmansförbundets skiva "Kila te´Trosa", som utkom till Nyköpings 800-årsjubileum 1987.

Bägge är sen många år- naturligtvis- hedersmedlemmar i spelmansförbundet och man erövrade på 70-talet samspelsmärket i silver i Stöde.

Frågan är ändå om inte deras karriär kröntes i och med Riksspelmansveckan i Nyköping 1990 då Elna blev riksspelman och Axel tilldelades Zornmärket i guld.

Att Elna inte fått Zornmärket tidigare beror på att hon helt enkelt inte brytt sig om att spela upp; något som fick en av jurymedlemmarna att diskret viska direkt efter uppspelningen:- Vad fan gjorde du inte det här för 50 år sen för ?

LEIF JOHANSSON

Riksspelman och elev

Ny inspelning av folkmusik

Gruppen Simmings har spelat in en ny ljudkassett med folkmusik från Vingåker. Den här gången kommer all musik från spelmän som haft sina rötter eller varit aktiva i Vingåker med nära omnejd.

Anita Hedlund, Christina Frohm och Bernt Olsson har tillsammans spelat in flera av låtarna.

August Widmark och August Lindblom är de verkligt stora spelmännen när det gäller vingåkersmusiken.

Men, även spelmän som Winterros, Smens Axel, Vilhelm Löthman och Axel Wester är väl värda att nämnas.

I Simmings- som tagit sitt namn efter den mycket färgstarke prästen i Vingåker verksam på 1700-talet

I gruppen ingår Arne Blomberg, Sören Olsson, Bernt Olsson, Marianne Skagerlind - Furå samt Pär Furå.

Gunnar af Trampe har tillfälligt knutits till Simmings som slagverkare.

Kassetten produceras av Lars-Åke Holmgren för Vingåkers kommuns kulturnämnd, Sörmländska folkmusikfonden och Radio Sörmland.

Lars Lundin svarar för ljudtekniken.

Sången i Sörmland

Vi sörmlänningar borde egentligen, med skammens rodnad, tillstå att sedan spelmansförbundet bildades 1925 och framgent har vi nästan uteslutande tagit upp och använt instrumentallåtarna. Först under 1980-talet har några medlemmar gjort ordentliga djupdykningar i arkivet och funnit en stor mängd visor.

Ett urval av dessa har presenterats i de tre vishäften, som hittills utkommit. (Sörmländska visor I-III). Med visa har vi i det här fallet menat en melodi, som helt eller delvis har text.

Många har text enbart till första frasen och resten trallas eller består av nonsensord.

I en del fall har uppteckaren censurerat "fortsättningen grof"... eller så har spelmannen vid uppteckningstillfället bara kommit ihåg den "grova" delen.

Ibland får vi veta att temat för låten är en visa med nog så sångbar text och ett fåtal toner medan spelmannen sen presenterar låten som en fullt utbyggd polska.

För spelmannen av idag fungerar ofta dessa texter som ett sätt att memorera låten och så var det säkert också förr när varken noter eller inspelningar fanns att ta till.

I dikten "Neli Suecani, ett bröllopsbesvär från sjuttonhundratalet" skildrar författaren Olof Strand ett sörmländskt bondbröllop.

Åter igen stämmer Spelmannen up så
Brudstugan gungar
Prisar sin Wärds goda BränWijn och Öhl,
då han spelar och sjunger.

*Det gör han på det att Musiqven må bliva fullkomligare medelst vocalens tilläggande.

Det kan sägas, att visan följer människan från vaggan till graven. Otaliga är de vaggvisor och ramsor för de minsta barnen, som finns uppteckade i våra samlingar. Kärleken, och då mest den olyckliga, är besjungen.

Danslekarna, som synes ha vänt sig till nästan giftasvuxen ungdom, finns i rikligt mått likaväl som ballader med tiotals verser med medeltida motiv och långdanser med korta kärnfulla poem och litet omfång i melodierna.

Alla dessa ha överlevt i folkets minne eller övervintrat i andra funktioner så att de kunnat tecknas upp i slutet av 1800-talet eller i början att detta århundrade.

A G Rosenberg, som hade synpunkter på mycket i sin samtid, skriver i förordet till sin "420 svenska danspolskor" utgivna 1875:

"För femtio år sedan öfvades sång af allmogen vid alla tillfällen, och visor dikt ades eller sjöngos öfver mer eller mindre märkliga händelser. Numera hörs aldrig någonting i denna väg".

Av de melodier han tecknade upp 1824-1832 har 30 av 150 en text.

A P Andersson i Vingåker skriver i sina kommentarer från 1880 "Sjungen af..." även på sådant vi skulle klassificera som rena instrumentallåtar.

Vad det gäller senare uppteckningar gjorda av Gustaf Wetter, Nils Dencker och Olof Andersson i början på 1900-talet verkar det som om - bakom varje framgångsrik spelman har det funnits en kvinna, då oftast en vissjungande mormor eller farmor, som inspi - rerat med sin sång till ett rikt musikliv.

CHRISTINA FROHM

".. Män nu bruka de fioler, hvarpå ock bondedrängiar några hafva lärt sigh, efter sitt vijs, stryka och spela." Det är fortfarande Simming som talar och Per Hilleström som illustrerar. Foto Nordiska Museet.

Nyköpings skånklåt

KOMPONERAD AV
AXEL ANDERSSON,
NYKÖPING

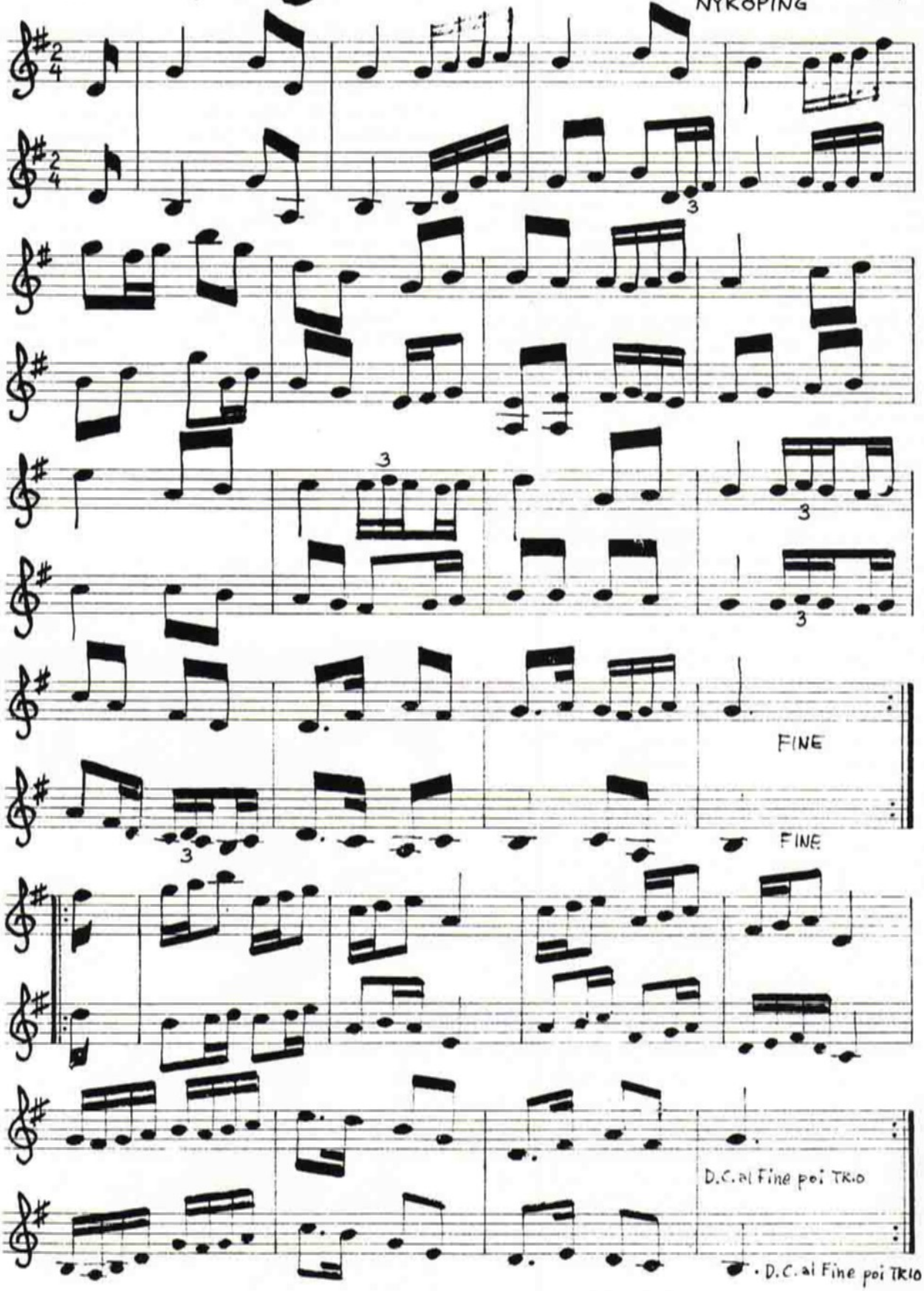

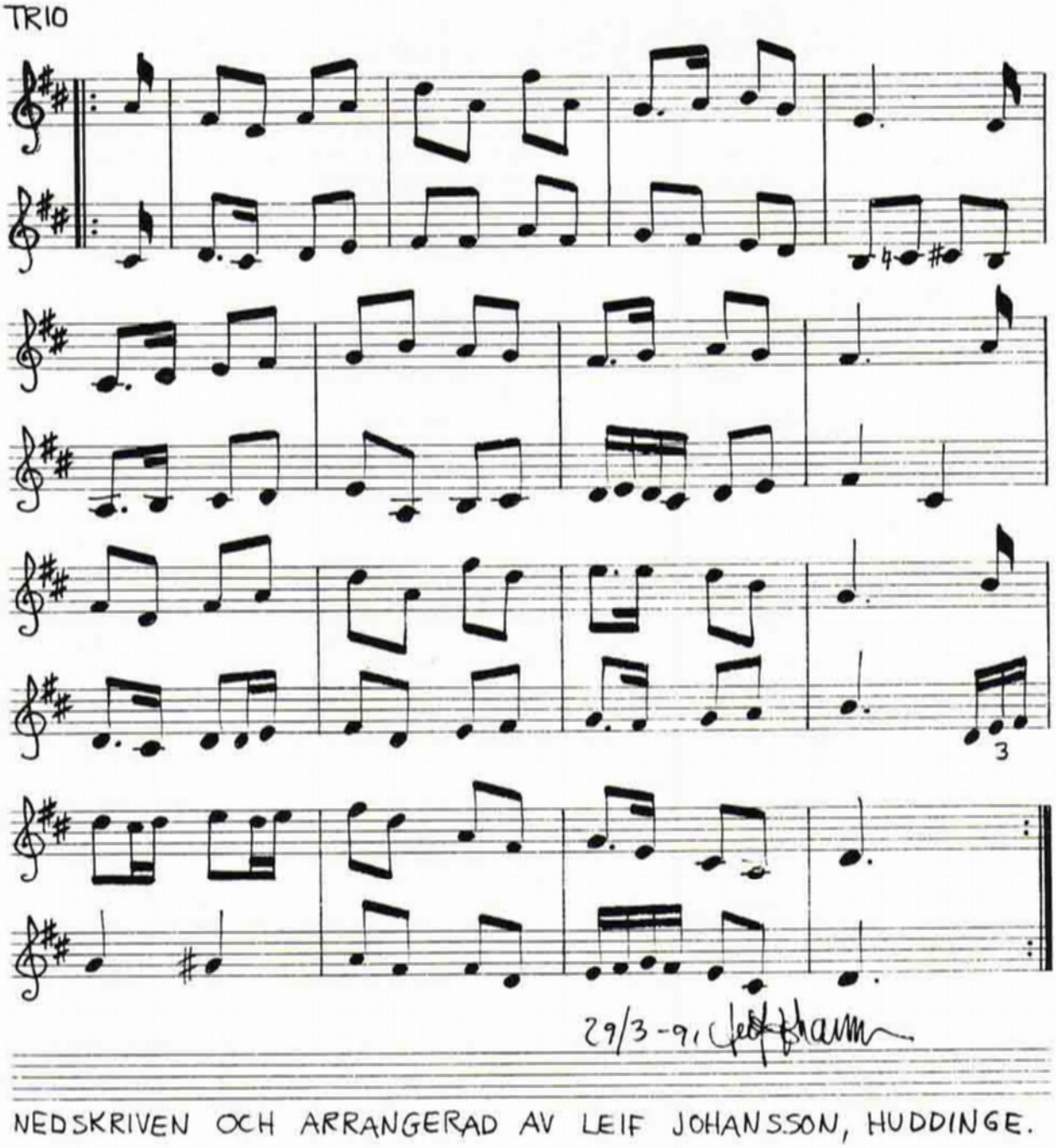

Hur Nyköpings skänklåt kom till

Den 9/12 1990 var Folkmusikforum – en spelgrupp från Nyköping – och spelade i Östra församlingshemmet. Gruppens nestor och självskrivne ledare var storspelmannen Axel Andersson. Gruppen underhöll sin publik med folkmusik från framför allt Nyköpingstrakten, men då en begäran på "Nyköpings skänklåt" kom tvingades man erkänna att någon sådan tyvärr inte fanns. – Inte ännu, i alla fall, sade Axel Andersson och gick hem och började komponera och se; Annandag jul 1990 var den färdig: Nyköpings skänklåt! Den uruppfördes på Musikmuseet på trettondagsafton i år då folkmusikgruppen 4 Kron hade bjudit in Axel att spela på Danshuset på kvällen. Meningen var att "Nyköpings skänklåt" skulle ha framförts på årets årsmöte, men av olika anledningar gick inte det, men här är den, alla Sörmalandslåtens läsare till fromma. Nyköpings skänklåt är arrangerad av Leif Johansson, och det är både min och Axels förhoppning att den här låten blir mycket spelad.

Leif Johansson

Om fransyska quadriller

Arne Blomberg sände mig några notblad som han köpt i ett antikvariat. På försättsbladet står:

FRANSYSKA QUADRILLER
Dansade i Stockholm 1932
satta för
Piano Forte
af
O.A.
—
Stockholm/stentryck av Ebeling

Ditskrivet för hand med bläck står J.A. Åkerstein 1833 på två ställen samt J.A. Åkerstein 1834 på ett. Antalet melodier är 5, samtliga med namn:

1. Pantalon
2. Eté
3. Le Poule
4. Trenise
5. Pastourelle

Det hela stämmer väl överens med turerna i det vi kallar fransäs. Egentligen kunde det vara slut i och med detta men när jag gick igenom det källmaterial som jag har på museet så fann jag att det kanske kunde vara av intresse att berätta lite om den dansform som kallas fransäs.

Jag har visserligen skrivit om fransäs tidigare i Sörmlandslåten men då enbart med en beskrivning av hur den dansades på 1800-talet. Dansen är intressant för oss eftersom den hållit sig så länge på repertoaren i Sverige.

Enligt Tobais Norlind (Dansens Historia 1941) utgår idén med att sammansätta flera småkadriljer till en storkadrilj från England. Som bevis för detta anför han bl a Dansläraren i Edinburgh Barclay Dun som 1818 utgav en samling omfattande 9 serier: "A translation of nine of the most fashionable quadrilles consisting of fifty french Country dances". Där ingår bl a en serie med följande innehåll: 1. Pantalon, 2. Lété, 3. La Poule, 4. La Trénise, 5. Pastourelle, 6. La Finale.

Skillnaden mellan det vi kallar sammansatt kadrilj och fransäs är att kadriljen är uppbyggd av vers plus refräng, d v s om dansen har fem turer så byter man versen för varje tur men behåller refrängen rakt igenom. Fransäsen är alltså uppbyggd av flera helt olika turer. I svenska dansböcker finner man vanligen endast fem även om det tydligen från början även funnits en sjätte.

I Axelina Apelboms Dansskolan som utkom 1888 finns både fransk kontradans eller kadrilj och fransäs. Den franska kontradansen innehåller sex turer men fransäsen enbart fem. Det intressanta med dessa beskrivningar är att de egentligen beskriver samma dans.

Vissa olikheter förekommer men i stort är det fråga om beskrivning på den tidiga och den sena formen av fransk kadrilj eller fransäs som vi brukar säga.

För att återigen referera till Tobias Norlind så anmärker han att idén med serier inte blev allmänt känt i Sverige förrän på 1830-talet. Bevis för detta anger han den tryckta skrift som detta handlar om och som synes vara den tidigaste han lyckades finna. I detta fall är det kanske av extra stort intresse att vi publicerar dessa noter i Sörmlandslåten.

Han refererar till Ungdomens Bok som kom ut 1850 när det gäller förklaringen till varför detta nya mode slog igenom. Jag citerar:

> "Kadriljen är tydligen rimmad vers: var och en har sin vis á vis, och rimmen äro här som i poesien av två slag, manliga och kvinnliga. Innehållet är ock mera lyriskt, ehuru konversationen kan vara både rik och fattig på tankar – alldeles som det är bland poeterna. Den revolution, som försiggått inom poesien, har även sträckt sig till dansen. Fordom var man bunden vid trångare gränser: man måste göra vissa granna steg, liksom man i poesien måste hålla sig vid vissa godkända ämnen och ord. Dock voro de gamla kadriljerna, ehuru i sina detaljer konstigt utbildade, genom sina lika turer ganska enformiga, liksom alla den tidens poeter var skurna efter ungefär samma snitt. Även dansen och poesien voro i den tiden, lika väl som människorna, pudrade, så att den naturliga färgen på håret icke syntes. Fransäserna äro dansens fosforister, som lämna vida mera tillfälle för den individuella karaktären att uttrycka sig, men också för mera självsvåld."

För att använda tidens språk så blev det tydligen ute med kadriljer och inne med fransäser och lanciärkadrilj.

Den tid vi talar om – mitten på 1800-talet – och dansen i borgarkretsar – var en tid då dansen helt styrdes av dansmästare. Det var dansmästarens sak att se till att balerna blev omväxlande och trevliga.

Det framgår helt klart att det också var frågan om att hålla kvar gruppdansandet. På en danskväll med huvudsakligen gruppdanser, kadriljer, angläser och andra kontradanser hade dansmästaren en självskriven roll som ceremonimästare. En kväll med enbart pardanser fodrade ingen ledare. Därför komponerades en hel del nya gruppdanser som lanserades genom dansskolorna. Detta trots att pardansen slagit igenom med dunder och brak. En parallell uppstod på 1920-talet då alla på olika sätt arbetade mot den moderna (ameri-

kanska) dansen och musiken trots att den fått ett fast fäste redan 10 år tidigare.

Det som är intressant och som närmare borde utredas är frågan om det hela startar med fransysk kadrilj som så småningom utformas till fransäs eller om de båda kommer samtidigt. Vi vet alltså att detta med sviter kommer i början av 1800-talet. Vi vet också att vissa källor behåller båda begreppen, alltså fransysk kadrilj och fransäs ända fram till slutet av 1800-talet.

Norlinds påstående att vi i Sverige inte börjar med svitdansandet förrän 1832 kan egentligen inte motsägas och detta av ett mycket enkelt skäl. Det finns inga kända tryckta svenska dansböcker mellan 1785 och 1833. Dessutom har dansboken från 1833 inte återfunnits. Det är speciellt synd i vårt fall eftersom den bär titeln "Francais-Tourer".

Jag har försökt att undersöka problemet med hjälp av danska och norska böcker från den aktuella tidsperioden. Även här är det ont om

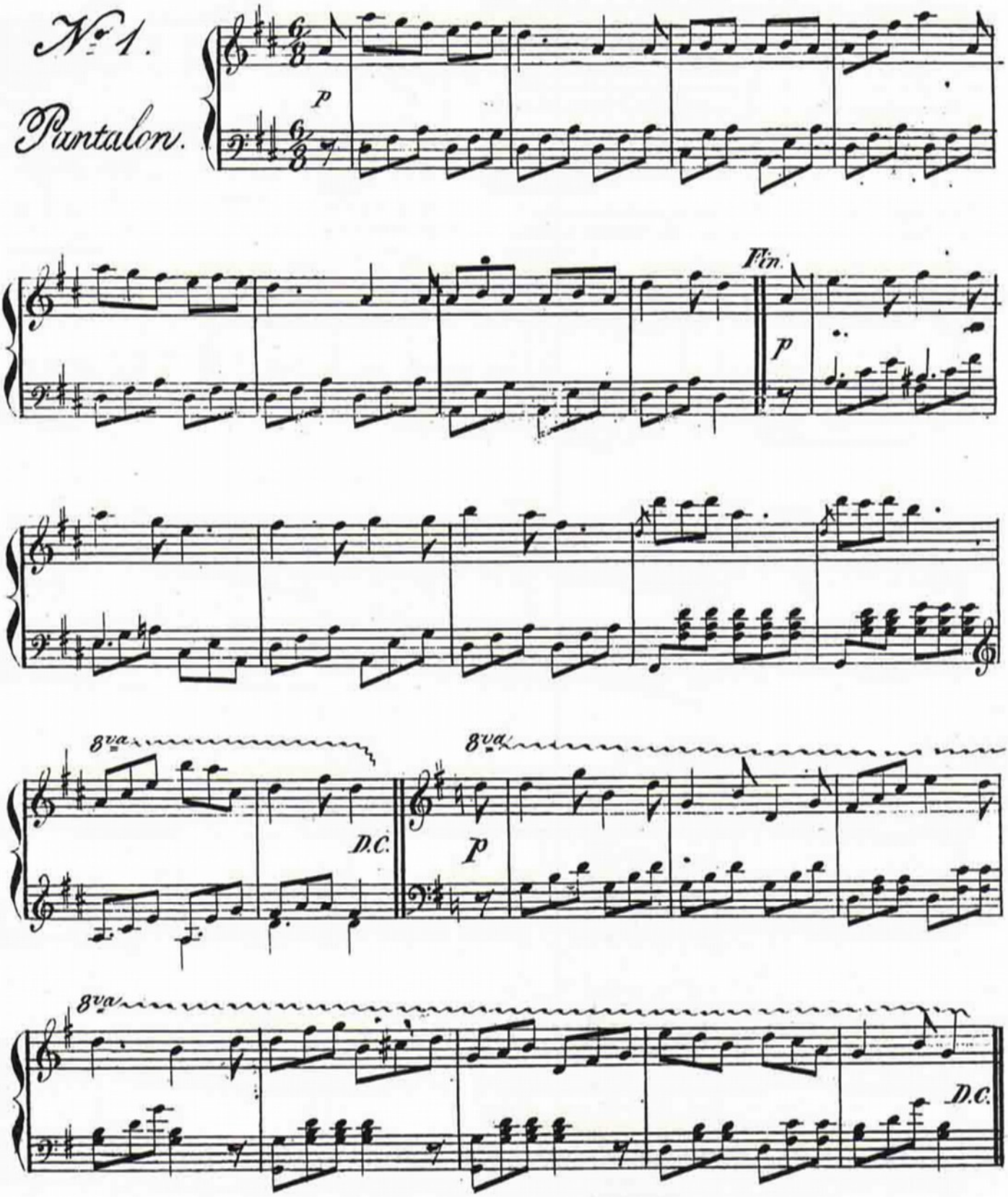

litteratur från denna period men i Danmark utkom 1823: Terpischore eller En Veiledning for mine Danselærlingar. 1827 utkommer andra förbättrade upplagan. 1833 den tredje upplagan kompletterade med nya danser. Här finns för första gången fransäs. Dessutom en fransäs i tre avdelningar. varje avdelning innehåller turerna:

1. Le Pantalon
2. L'Eté
3. La Poule
4. La Pastourelle
5. La Trenisse
6. La Finale

Tredje avdelningen innehåller dessutom en sjunde tur Le Chassé. Innehållet i turerna skiljer sig till en del. Efter dessa tre fransäser finns ett tillägg som jag citerar:

La Voyage
Som man kan dandse i hvilken af Afdelningerne man vil imellem La Trenisse og La finale.
Alla Rundt.
De første Herrer og vis a vis Damerne Chassé frem og tilbage og dos a dos, derpaa balanceres fire Gange med pas de basque for egen (Dame, Herre). De Herrer og Damer, som begyndte gjør La Voyage udenom hele Quadrillen, og slutter paa sin Plads med Compliment

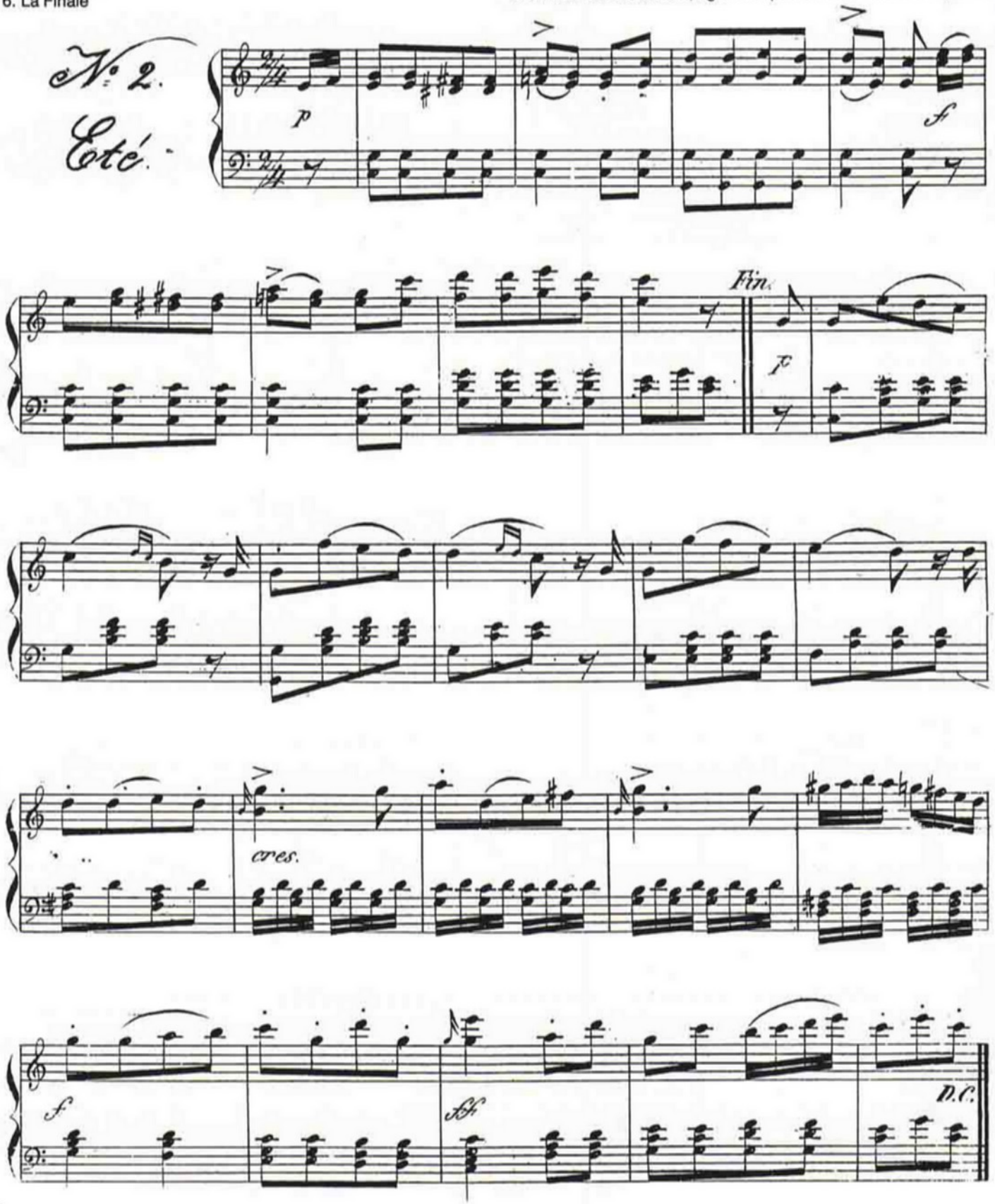

for den fremmede (Dame, Herre) med høire Haand. Alle Wueu de chat omkring om Gulvet, og derpaa begynder de andre Par samme Tour.

Därefter finns beskrivning av en Francaise royal samt en Francaise Imperial.

Det finns mycket att läsa om den här dansformen framförallt i tyska dansböcker från 1800-talet. 1821 ger August von Rosenhain ut: Bemerkungen über das Tanzen. Som dans nummer X återfinns: contra danse francois.
Dansen innehåller fyra avdelningar med namnen:

a) L'imperiale
b) La petite volange
c) La Fenise
d) L'Eugenie

Uppställningen är fyra par i fyrkant men beskrivningen visar på en dans av helt annan typ än de övriga fransyska kadriljer och fransäser som finns beskrivna.

1829 utkom "Neue Tanz- und Bildungsschule" av E.D. Helmke. Boken utgavs i Leipzig och Helmke skrev sig själv som balettmästare och lärare i danskonst.

Boken innehåller fransäs men inte fransysk kadrilj. Först anmärker Helmke att fransäs kan dansas med olika uppställningsformer vilket gör den svår att beskriva. Han säger att den kan dansas antingen i ring som en Cottilon, eller på kolonn som en Ecossaice, eller som en kontradans i fyrkant. Därefter beskriver han en form med tre turer. Turerna heter i tur och ordning:
La Délice, La Latrie, La Surprice.

Beskrivningen visar på en dans med uppställning på kolonn. Däremot är det oklart om det är den senare brukliga formen med parvis uppställning på varje sida eller om det är frågan om en herr- resp. damsida.
1843 utkom "Systematisches Lehbruch der bildenden Tanzkunst" författad av Franz Anton Roller. Boken gavs ut i Weimar och finns i faksimilutgåva från 1989.

Det kan vara intressant att citera ett stycke ur hans bok. Han skiljer på "contre-danse" som han anser kommer från fransoserna och "contry dance" som då kommer från England. Vidare att en fransk dansmästare presenterar denna sista dansform vid det franska hovet 1710. Sedan fortsätter han.

> "Om man organiserar en kadrilj på detta sätt, finns det älsklingskontradanser som heter l'ete, le pantalon, la trenitz, la pastorelle, la poule."

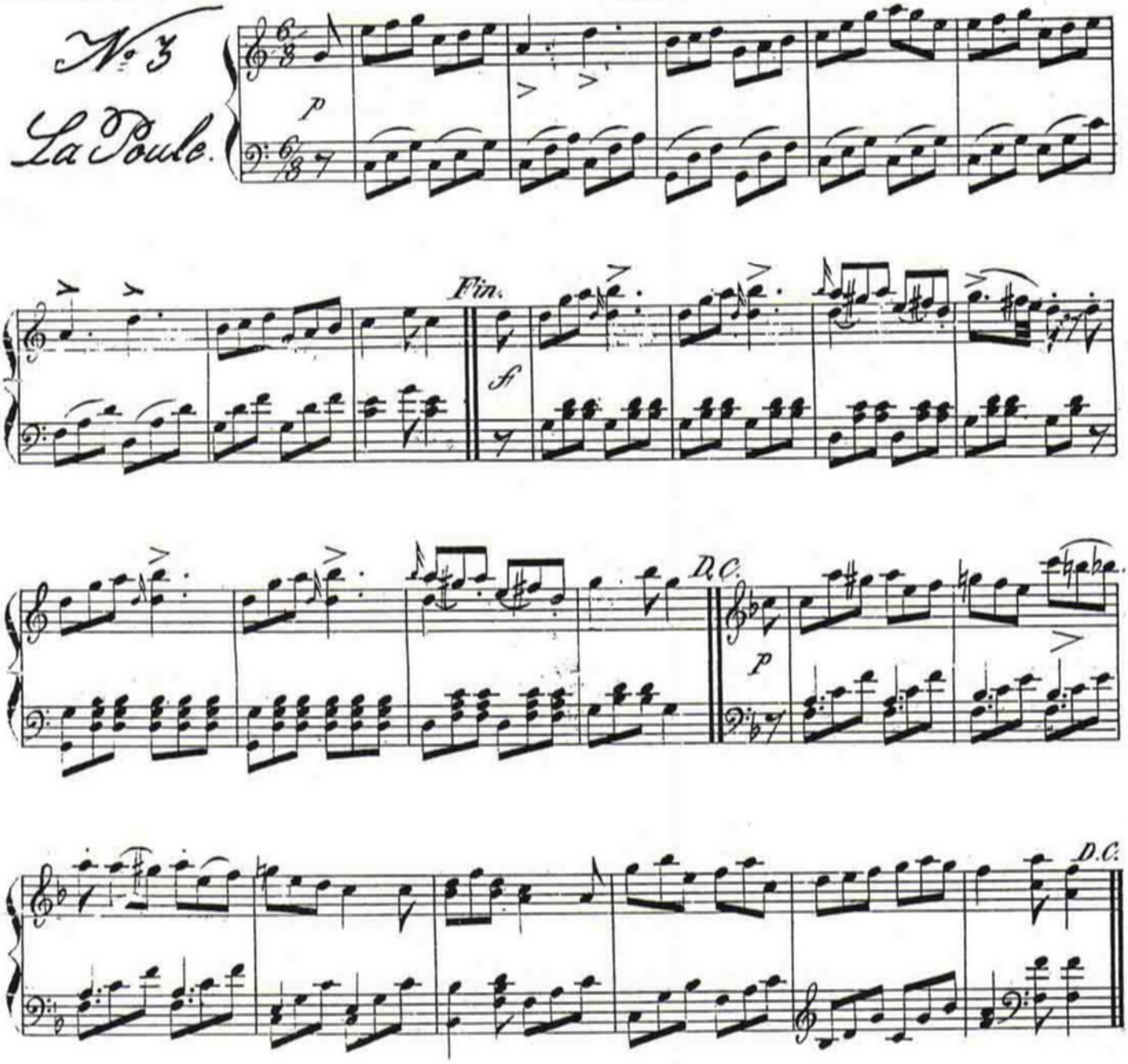

Vidare anser han att detta är något av grundformer för kontradansen men uppger egentligen inget årtal annat än att det fanns en mycket berömd kadrilj 1800 under namnet: "le pas d'été".
Vidare skriver han att "Trenitz" var en berömd dansare år 1800 och att när han dansade stod folk beundrande i ring. Det hände sig till och med att folk ställde sig på stolar och bänkar för att bättre kunna beskåda den skicklige dansaren. "La poule" fick namnet därför att dansen började med ett galande.

Lite längre fram i boken skriver Roller:

> "År 1806 finner man att kontradansen består av fem kontradanser. En kadrilj består av fem olika melodier till vilka man dansar fem olika kontradansturer som heter: le pantalon, l'été, la trenitz, la poule och la finale. Det kan vara sex melodier till en kontradans. Den sjätte heter la pastorelle och kan utbytas mot la trenitz.

1836 i Stralsund utgavs "Allgemeine Tanzkunst" av Th. Hentschke. H. skiljer mellan kadrilj och kontradans. Bland kadriljer han beskriver finns t ex tysk, svensk, kungs, galopp och masurische kadrilj. Kontradanser nämner han sju olika typer numrerade a-f. I inledningen säger han att 5–7 kontradanser bildar en dans. B. består av Pantalon, L'été, Trénitz, La Poule, La Pastourelle och Finale.
Beskrivningarna visar på samma dans som vi kallar fransäs men med uppställning fyra par i fyrkant.

Som Ni märker fanns det många danslärare som gav ut böcker i Tyskland under det förra århundradet. Jag har ändå sparat de mest citerade och tydligen mest ansedda nämligen Friedrich Albert Zorn och Bernhard Klemm. Om vi börjar med Zorn så har jag enbart en engelsk upplaga till mitt förfogande. Den tyska upplagan trycktes 1887 och den engelska 1905. Han har ett speciellt kapitel benämnt kontradans och kadrilj. Han inleder med att nämna två sätt att numrera en kadrilj.

A			B		
	1			1	
2		4	3		4
	3			2	

Zorn hänvisar till tolv olika dansmästare och deras verk men anser att frågan egentligen inte har någon större betydelse. De tolv dansmästarna och deras verk är följande:

A.		B.	
1. Tschütter, Dresden	1835	1. Maedel Erfurt	1805
2. Danc. Teach. Soc.Vienna	1844	2. Danc. Teach.ac. Paris	1860
3. Buchey, Greitz	1853	3. Balz, B.Insp. Berlin	1861
4. Fricker, Dessau	1865	4. Scipio, Hamm	1865
5. Cellarius, Paris	1862	5. Göhle, Dresden	1874
6. Martin, Philadelphia	1864	6. B. Klemm, Lepizig	1875

Efter en genomgång av allmänna steg och fattningar i kadrilj och kontradans går han in på kapitlet fransk kontradans. Han anser att en fransk kontradans skall dansas i sex strofer eller efter avdelningar. Dessa är:

1. Pantalon
   Han påpekar att namnet till strofen kommer från musiken och att det, även om det är mycket ovanligt i Tyskland mycket väl kan gå för sig i Frankrike att använda ett sådant ord som "pantalonger" på en danstur.

2. L'été
   Han skriver att namnet egentligen betyder sommar och att det härstammar från inledningsraden till en populär sång.

3. La Poule
   Han lämnar samma förklaring som den föregående att namnet (höna) härstammar från musiken och att den inledes med ett kacklande.

4. La Trénis
   Även här har han samma förklaring som den föregående, att namnet kommer från en berömd dansare.

5. La Pastourelle
   Enligt Zorn kommer namnet från musiken, vilken hänsyftade på herdar och pastoraler.

6. La Finale
   Namnet behöver ingen förklaring.

Så långt Zorn. Bernhard Klemms dansbok utgavs första gången i Leipzig 1875 men den kom ut i många upplagor. Jag har i min hand ett par upplagor, dock inte den första. Jag har sjätte och sjunde upplagorna. Den sjätte trycktes 1894 och den sjunde 1901. Boken heter i sin helhet:

"Katechismus der Tanzkunst. Ein Leitfaden Für Lehrer und Lernende" von Bernhard Klemm.
Under kapitlet "Der französische Contretanz" (La Contredanse francaise) skriver han:

Hur många delar (huvudfigurer) innehåller den vanliga Kontradans-Kadriljen och under vilka namnet är de kända?
Det finns dessa fem: Pantalon, Été, Poule, Pastourelle och Finale.
En sjätte huvudfigur, benämnd Trénis, kan ibland läggas till.

I en fotnot anger Klemm att fransäs dansas av fyra par i fyrkant men att den kan dansas av fler par under förutsättning att det blir ett jämnt antal par på varje sida.

Som Ni märker blir det hela så småningom ganska förvirrat. Detta beror på flera saker bl a att dansmästarna i sina böcker måste av naturliga skäl presentera sina hypoteser men också på att de källor som respektive dansmästare hade till sitt förfogande var ganska bristfälliga. Källorna fanns men åtkomligheten var inte lika stor som den är idag.

Men om vi skulle göra ett försök till sammanfattning så kan man säga följande:

NAMNET
I 1800-talets dansböcker förekommer båda namnet fransaice och fransk kadrilj. Det går inte att fastställa vilket som kom först. Det kan vara så enkelt att det är olika användare men att det hela tiden är fråga om exakt samma dans.

TURERNA
Enligt Roller finns namnet på turerna redan 1806. Tydligen är de inte allmänt kända eftersom flera av de andra danslärarna inte nämner dem. Eftersom de böcker som har samma namn på turerna även i stort beskriver samma turinnehåll kan vi med stöd av Roller anta att svitdansandet startade redan i början av 1800-talet.

Att då anta att systemet inte når Sverige förrän 30 år senare som tobias Norlind anger är troligen fel. Han bygger sitt antagande på att han inte hittat någon beskrivning som innehåller turnamnen men som förut påpekats så saknar vi i Sverige av någon anledning danslitteratur för den aktuella tiden. Det som möjligtvis stöder Norlinds teori kan vara att Jörgen Gad Lund inte tar upp fransäs förrän i sin tredje upplaga.

Jag har inte berört några andra danser av samma typ. Här finns kanske en del kunskap att hämta. Om vi tar det mest närliggande exemplet på en dans uppbyggd som en svit är det Lanciärkadrilj. Här har Claus Jörgensen i Danmark gjort ett gott arbete och kartlagt den dansens utveckling i Europa. Han påpekar att dansen presenteras första gången den 9 april 1817 vid en stor fest på Irland. Vidare visar han på att den äldsta nordiska beskrivningen är från Sverige. Det är Adlers Beskrivning som är tryckt i Piteå 1861. I Danmark finns noter

utgivna redan 1860 men ingen beskrivning av dansen. Man kan alltså anta att Jörgensen har rätt som anser att Lanciärkadrilj ganska snart förlorade sin popularitet på 1820-talet men att den åter blev populär omkring åren 1850–1860.

Alltså kom Lanciärkadrilj efter Fransäsen. I Svenska dansprogram från åren 1860–1900 förekom Lanciärkadrilj sporadiskt men Fransäsen dansas vanligen tre gånger per kväll. Efter 1900 förekommer Lanciär praktiskt taget aldrig men Fransäsen håller i sig fram till mitten av 1920-talet. Det bör i det här sammanhanget nämnas att dansen fortfarande förekommer vid speciella arrangemang. Sålunda dansas den en gång om året vid S:t Knuts Gillets fest på Knutsdagen. Från Dansmuséets sida har vi filmat dansen vid sju olika tillfällen. Detta vid så skilda platser som Ramsele, Falun, Stockholm, Motala, Lund, Malmö och Landskrona.

Kadriljerna i Sverige

I Sverige har vi, framförallt i Skåne, ganska många kadriljer som vi tydligen är ganska ensamma om. Jag menar t ex Kadrilj från Fälleberga. Den skall enligt Börje Wallin dansas av så många jämna par som möjligt för att den skall vara riktigt bra. Men det är uppbyggnaden som är intressant. Här finns vers och refräng men inte som t ex i de danska kadriljerna. Våra svenska kadriljer är uppbyggda med bestämda verser som stor ring, damernas ring, herrarnas ring, var med sin och stor ring. Refrängen innehåller alltid komplimang, figuré och dambyte. När man tittar i danslärarböcker från 1800-talet finns det inte något liknande. Hur ska vi då förklara hur vi fått danserna. Vi kan vara klara över att det måste finnas en modedans i bakgrunden.

Jag vet inte men Börje Wallin i Helsingborg har en idé. han säger så här:

> "Vi har alltid ansett att fransäs varit de finare folkens kadrilj. Men det kanske är så att kadrilj är det enklare folkets fransäs. Jag menar att refrängens delar i kadriljen är ett direkt lån från fransäsen vilket skulle betyda att fransäsen kommer först och att våra folkliga kadriljer är en efterföljare. Vi kanske har hängt upp oss för mycket på att man tidigt talar om vers och refräng."

Så långt Börje Wallin. Hans teori skulle förklara mycket av det som vi funderat över. Framförallt att vi visserligen vet ganska väl när man börjar förändra kadriljdansandet men inte exakt när våra unika former uppträder.

Börje Wallin gav mig dessutom uppslaget att titta lite närmare på de danska folkdanserna. Som exempel gav han "Kontra med Mollevit" från Ær. Det är en kadrilj för fyra par i 9 turer. De 9 turerna är: 1. stor ring, med- och motsols, 2. enhandsomd. med- och motsols, 3. tvåhandsomd. med- och motsols, 4. parvis korsgrepp med- och motsols, 5. damernas kors med- och motsols, 6. herrarnas kors med- och motsols, 7. Damernas ring med- och motsols, 8. Herrarnas ring med- och motsols samt 9. stor ring med- och motsols.
Den här turindelningen bör jämföras med den som ingår i Johan P. Lindhés dansbok från 1764. Hans turindelning är följande:

1. Först Stora ringen, dock börjas med somlige med en Balance och en Pas de Rigoudon.
2:do Höger och vänster hand med sin maka
3:tio Ring med sina makar
4:to Fruent: i Kors
5:to Cavail: i Kors
6:to Fruent: i ring
7:mo Cavail: i ring
8:vo L'allemande eller armarna i Kors hwar med sin maka

De danska folkdanserna har alltså mycket gemensamt med den tidiga franska kontradansen. Refrängen då? Ja den påminner också om den franska kontradansens figurer t ex som de skrivs i Åkerhielms dansbok.

Våra skånska kadriljer har alltså inte fått sin enkla refräng från den tidiga franska kontradansen. Men varifrån har den då kommit? Det finns inga egentliga bevis men allt tyder på att Börje Wallins teori är den riktiga att våra sammansatta kadriljer helt enkelt är en förenklad fransäs.

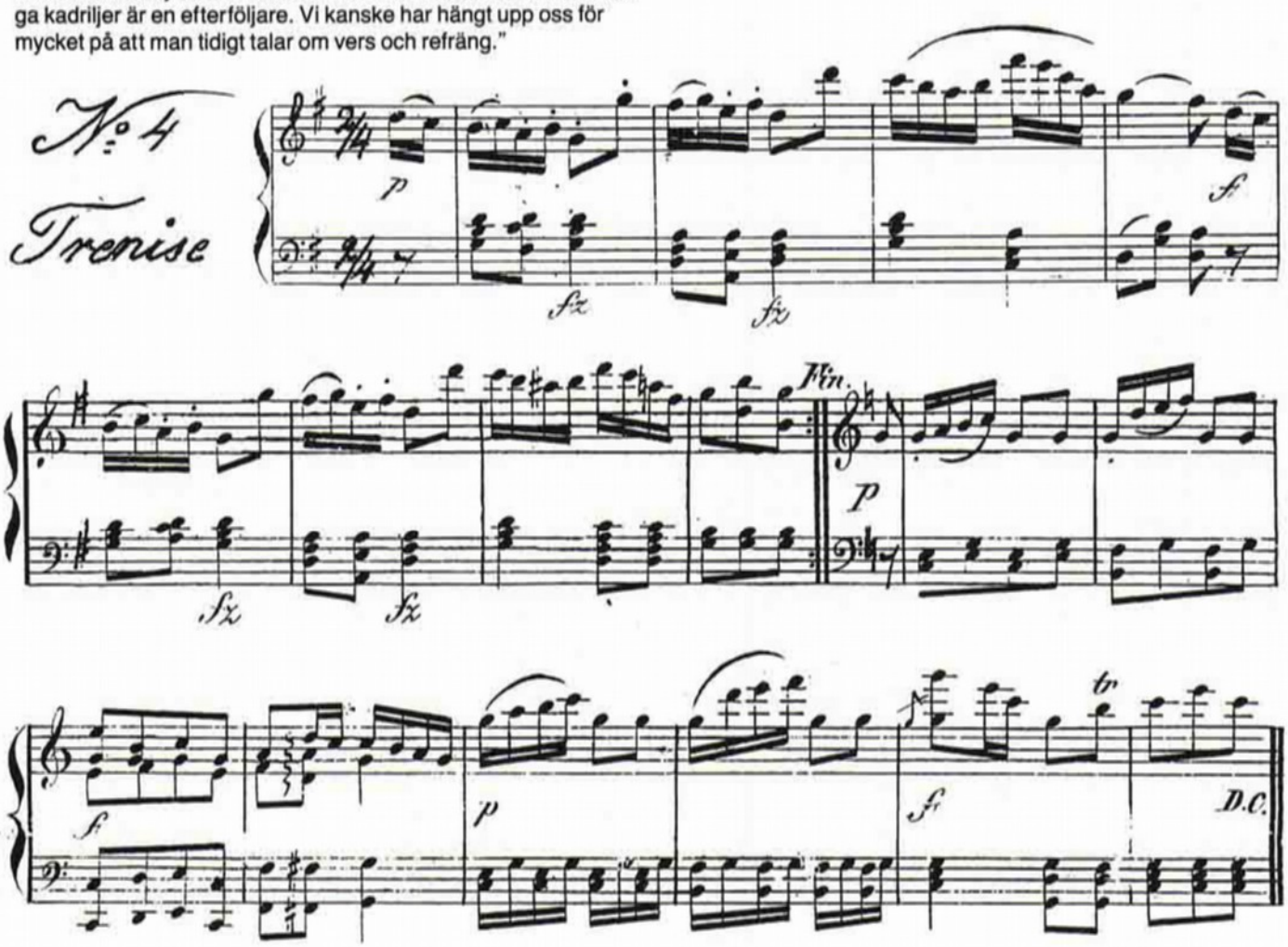

Svensk kadrilj återfinns i Finland. Den är uppbyggd på samma sätt som den skånska men med den skillnaden att man dansar damernas och herrarnas ring dubbelt. Det verkar alltså vara fråga om ett direkt lån. Att samma utveckling skulle äga rum i två länder samtidigt är naturligtvis ingen omöjlighet men det verkar troligare att man kopierat den svenska formen.

Även i Tyskland kan man finna namnet svensk kadrilj. Men enligt Annie Goldschmidt dansades den vanligen av två linjer med parvis uppställning på varje sida.

Ni som läser detta tycker kanske att det är lite komplicerat. Men det är så med danshistoria att den är svårtolkad.

Slutord

Hela den här artikeln var ett försök att skapa klarhet i en specifik dansform. När man läser artikeln kan man säga att det som vanligt när det gäller danshistoria nya problem uppstår. Men det kanske viktigaste är att den dansform som här beskrivits har haft väldigt stor betydelse för många människor i Sverige. När man går ut och frågar folk som dansat t ex på 1920-talet så har de flesta varit med om fransäs. Problemet för oss har varit att man i folkdanslagen med glädje tagit upp de stora kadriljerna men fransäsen, som egentligen fått mycket större spridning, har man överlåtit till speciella grupper som dansar det som man vanligen kallar för "högre stånds dansare". Det är synd för den dansform som här beskrivits var den tidens Tjeckisk polka eller Oh Susanna, alltså den gemensamma dans som alltid funnits på en danskväll.

Så – varför inte pröva en fransäs nästa gång när Ni skall ha en dansstillställning. Vi på Dansmuséet har många beskrivningar på hur den dansats. Även från Södermanland!

Stockholm i april 1991
Henry Sjöberg

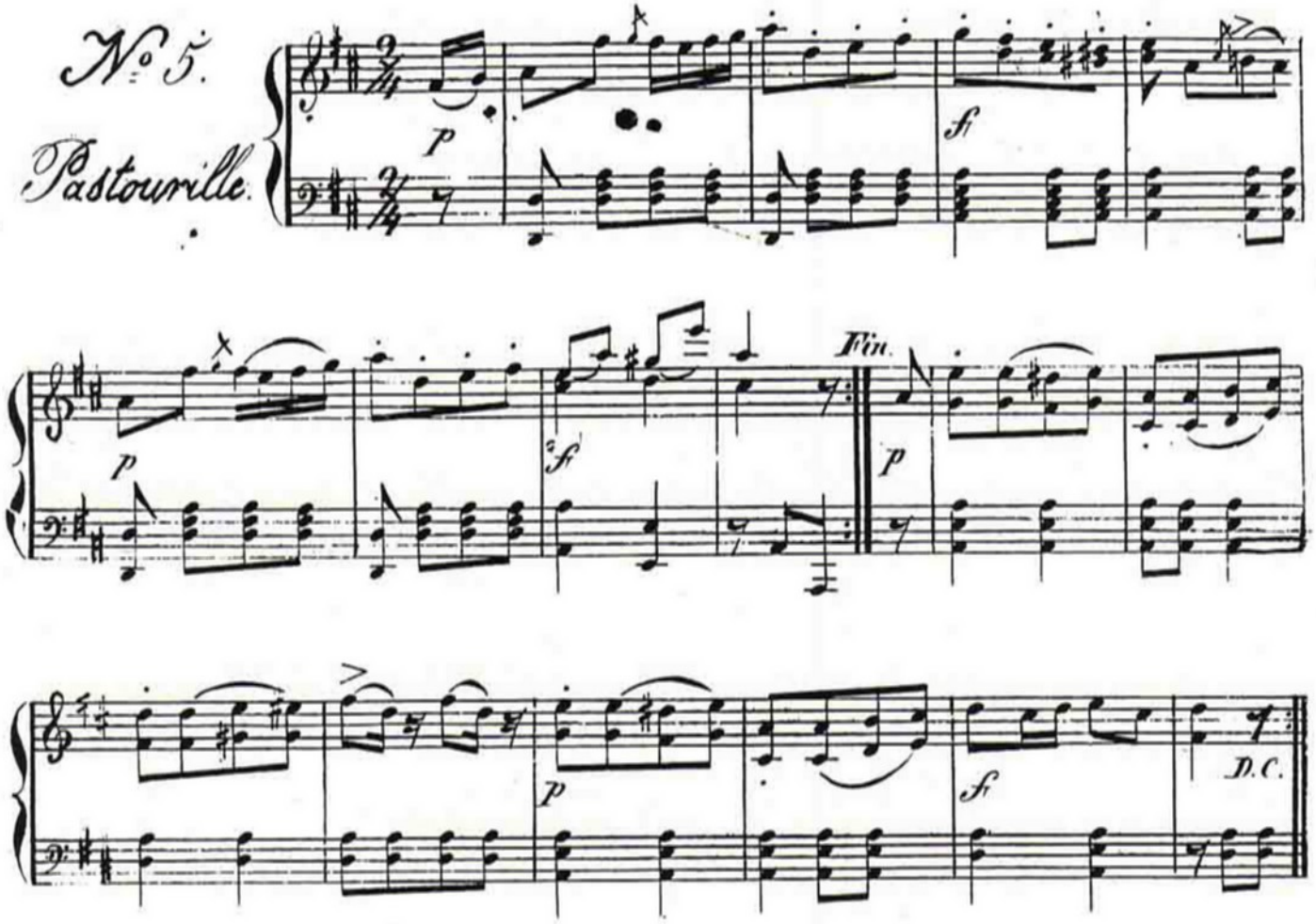

En annorlunda dansbeskrivning

För tre-fyra år sedan existerade en gång i månaden Wetterstugans Wenner. Vi var några stycken som träffades i Gustaf Wetter-stugan och spelade, dansade och åt medhavd mat. Ibland tog vi fram dansbeskrivningar ur vårt arkiv och försökte tyda dessa. En sådan var Sextur från Mellösa. Vi läste och dansade och läste och dansade, och när vi hade listat ut vad som ingick i dansen så gjordes en alldeles egen beskrivning av den.

1

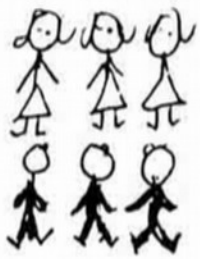

Uppställning

2

Ring 8 takter

3

Figuré 8 takter

4

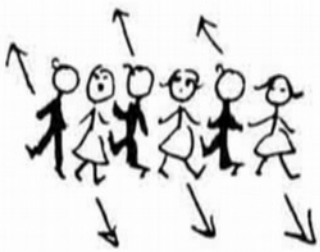

Över på två takter

5

Figuré 6 takter kvar
till reprisens slut

6

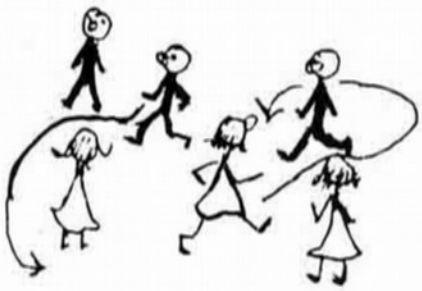

Slinger. Den som står
i mitten går snett
framåt höger

7

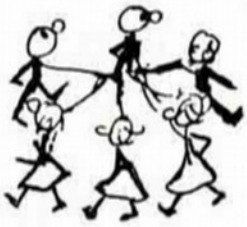

Stjärna
(den var visst
inte med alla
gånger)

8

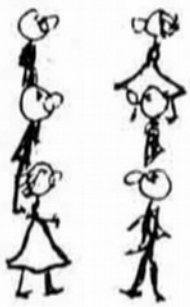

Dansen börjar om
på den andra ledden.

Kaffe och brännvin - drygt hälften av varje

Ett folkligt program med visor, spel och dans

Folkmusik- och dansåret 1990 har bjudit på åtskilliga program av olika slag och många sörmländska spelmän och dansare har medverkat i både en och flera aktiviteter. Men att göra åtta likadana föreställningar är inte så vanligt men det var just vad som blev följden av ett programerbjudande till de sörmländska kommunerna från Stiftelsen Kultur i Sörmland.

I musikcaféprogrammet **Kaffe och brännvin - drygt hälften av varje** medverkade Folkmusikgruppen Simmings, Anita Hedlund samt Ingrid och Håkan Frykmo. Gruppen visade dans, låtar och visor från Sörmland och en del andra landskap. En liten programförklaring fanns i programbladet:

Samtliga låtar, visor och danser framförs med manér som vi lärt av äldre traditionsbärare - huvudsakligen från Sörmland - men även från andra delar av landet. Låtarna är ur egen tradition eller är hämtade ur olika samlingar - många finns i Södermanlands Spelmansförbunds stora arkiv.
Vi spelar och dansar som man gjorde förr och har ingen ambition att "förbättra" eller lägga till. Vi tycker att vår folkliga kultur fortfarande har en viktig plats i vårt moderna samhälle.

Programformen Musikcafé passar den folkliga kulturen - publiken kommer nära och ibland uppstår en dialog även i ett "regisserat" program. Ja, föreställningen var inte bara planerad och inövad, gruppen hade även anlitat Torbjörn Karreskog som rådgivare för själva framförandet. Erfarenheterna är mycket positiva och säkerligen skulle alla grupper som framträder offentligt ha glädje av professionell rådgivning.
Arne Blomberg, en av medlemmarna i Simmings berättar:

Torbjörn hjälpte oss främst med det som vi amatörer tänker minst på - vad som händer mellan de olika numren, hur vi presenterar, går, står, byter instrument osv. Vi fick även handgripliga råd om vad vi ska göra när vi spelar, dansar eller sjunger. Eftersom varje ny föreställning ägde rum på en ny plats hade vi stor nytta av att i förväg gå igenom föreställningen. Ja, verkligen gå igenom den. Vi övade alltså alla placeringar, förflyttningar och instrumentbyten så att de skulle fungera, saker som inte åskådaren märker när de fungerar men som kan bli töntiga och förstöra en hel föreställning om de inte fungerar.

Publiken bestod inte "bara" av de folkmusikaliskt intresserade utan programserien - och kanske den udda titeln - hade även lockat åskådare som inte möter den lokala folkliga kulturen särskilt ofta. Programtiteln hade förresten hämtats ur Gustaf Wetters intervju med Smen's Axel:

I den lilla röda stugan som låg nordväst om bron över järnvägen vid Stettin i Östra Vingåker bodde, så länge jag kan minnas tillbaka, en halt smed som hette Axel Johansson. Han var spelman, elev av August Widmark, och gick under namnet Smens Axel. Mycket svart och sotigt har jag sett i min dar men aldrig maken till Smens Axel och hans stuga, särskilt då interiören. Det var ju ganska naturligt att smeden var svart och sotig när han kom från jobbet i gårdssmedjan vid Sjöholm, men han var lika svart när han linkade i väg till jobbet.

Smens Axel spelade huvudsakligen Widmarkslåtar. Han spelade så hartsen rök om strängarna, svor och hädade, så att det luktade svavel i den ovädrade stugan. Han var född 12.4.1859 på smedbostället i Sjöholm. Hans fader spelade också fiol. Denne var i yngre år bröllopsspelman och spelade tillsammans med August Widmark.

Sista gången jag hälsade på hos Smens Axel hade jag en ung kvinnlig journalist från Kuriren med mig. Hon häpnade över smutsen och eländet i stugan. Sängkläderna var lika svarta som gubben. Det var kristid och ont om kaffe. Smens Axel hade skaffat sig nässelblad som kaffesurrogat. Han bjöd på denna vedervärdiga blandning. Vi karlar drack kaffekask, "först kaffe, sen brännvin, drygt hälften utå vardera sorten", sa Smens Axel, men redaktören var närapå tvungen att dricka nässelsoppan enbart. När hon började få kväljningsanfall erinrade sig Smens Axel att han var lycklig ägare till en styck flaska sockerdricka. Han linkade iväg till sin jordkällare och hämtade denna, flickan gav mig en tacksam blick, drack sin sockerdricka och mådde väl.

Smens Axel dog den 2 oktober 1949, enligt Gustaf Wetter "en naturlig död, utan läkares ingripande". Föreställningen **Kaffe och brännvin** är kanske också död, de medverkande lovar dock göra upplivningsförsök om intresse finns!

Vad hette spelmannen vid Kramnäs

Här förmedlar vi en efterlysning. Det är Ragnar Alvfors, som genom SÖRMLANDS - LÅTEN önskar kontakt med läsare som känner till något om en spelman som bott vid Kramnäs.

Ragnar Alvfors får själv berätta.

"I samband med en konsert vid Yxtaholm kom jag i kontakt med Britta och Matts Mattsson från Mellösa. Jag nämnde då att mitt barndomshem, Thorsäng, låg endast 3-4 km därifrån och att min farmors far i slutet av 1800-talet ägde intilliggande gården Kramnäs.

När Matts hörde namnet Kramnäs, sade han att det där en gång i tiden bott en spelman.

Men, namnet kunde han inte dra sig till minnes.

Då det skulle vara mycket roligt och intressant för mig att få veta mera härom vände jag mig till Leif Johansson.

Han gav mig rådet, att införa en efterlysning i SÖRMLANDSLÅTEN då möjligen någon läsare känner namnet på spelmannen och om det finns några låtar kvar efter honom.

Som en liten utvikning i samband med Kramnäs vill jag berätta, att det i syskonskaran som växte upp på 1880-och 90-talen fanns, förutom min farmor en syster, som under sin verksamma tid var en god vissångerska.

Hennes namn var Josefina Andersson. Hon bodde i Flenmo, Mellösa.

Det finns inspelningar av och uppteckningar efter henne i Gustaf Wetter-stugan.

Med spelmanshälsningar
Ragnar Alvforsd

Hagag 15 B, 113 47 Stockholm
Tel 08/ 34 41 28 eller
Vreten, 646 00 Gnesta. 0158/ 10 431

Här vid Kramnäs bodde det förmodligen en spelman en gång i tiden.
Ragnar Alvfors efterlyser genom SÖRMLANDSLÅTEN någon, eller några, som känner till något om denne man.

Själv växte Ragnar upp vid Torsäng, som ligger i närheten.

Jämtländskt i Gnesta

Det är tacksamt att spela fiol och munspel i en gammal timrad parstuga som Frustuna hembygdsgård. Som andra gamla timmerstugor ger den inte bara en passande inramning åt musiken, utan den spelar med, låter instrumenten sjunga och låter det intima spelsättet komma till sin rätt. Det är verkligen annat än att hålla till i en modern, ljuddämpad lokal, där det känns som om man satt i en säck och spelade.

En kväll sent i oktober hade jag nöjet att lyssna till jämtländska låtar i Frustuna hembygdsgård. Stugan var välbesatt med folk, brasan sprakade och värmde, men det drog kallt ifrån fönstren. John-Erik Hammarberg och Sören Olsson, båda genuina jämtar, spelade - munspel och fiol - och berättade på sin dialekt - inte främst för att demonstrera det jämtska tungomålet utan för att komma ihåg hemtrakten och den miljö där de lärt sig låtarna. Det hjälper till att få musiken att bli äkta.
Det är inte bara melodierna som de tycker är viktiga; själva spelsättet är lika väsentligt.
- Att spela så här känns som att tala sin egen dialekt, säger de.
John-Erik kommer från en spelmanssläkt, hade grannar som trakterade fiol och dragspel och växte upp med folkmusiken. Hemma hos Sören togs ofta instrumenten fram efter det dagliga arbetet på gården. Sören har också sin tradition i släkten; mest har han lärt av sin far och dennes morbror.
- Vi satt i köket och spelade, säger han - - men inte visste vi att det här skulle kallas kultur. Vi spelade musik, helt enkelt.

Det blir, naturligt nog, allt ovanligare att man får lyssna till någon som utvecklat sitt spel i en genuin tradition. Detta har emellertid de här båda spelmännen gjort; de har samma musikaliska språk, och de är - så vitt jag kan bedöma - helt trovärdiga i sitt sätt att framföra sina låtar.

John-Erik spelar 10-håls, diatoniskt munspel. Basar med tungan, vårdar melodin noga och förser den med precisa och väl utmejslade ornament. Sören kompar på fiol, ackordiskt, men lätt, luftigt och varierat och med finurlig stråkföring. Han ornamenterar sparsamt; ornamenten har snarast en rytmisk funktion. Beledsagningen är till för dansrytmens skull, menar de. Den skall framhäva melodin - inte konkurrera med den - och göra det lätt att dansa.
De är noga med att det skall stämma ordentligt. Det gör att instrumenten klingar ut och man kan spela lätt och dansant utan ansträngning.
- Munspelet har åtminstone hundraårig tradition i Jämtland, berättar John-Erik. Spelmansrörelsen har gjort folkmusiken scenisk, och i det sammanhanget har det här lilla instrumentet inte haft någon vidare status; det har inte varit så imponerande att komma med på en spelmansstämma, t. ex. Det har kanske bidragit till att traditionen hållit sig utan förändringar och bibehållit sin intima karaktär.
Det är kanske på samma sätt med Sörens komp. Det är inget högstatusspel, inte till för att briljera - men ack så effektivt, om man vill spela bra dansmusik!
Om man vill vårda dansspelet är det här något att ta efter. Ord är trubbiga verktyg om man vill återge klang, rytm och karaktär hos musik. Det är inte heller någon lätt uppgift att fånga sådant i noter, men här nedan har iallafall de flyktiga tonerna fästs i notskrift.
Det är en Lapp-Nilspolska som John-Erik Hammarberg och Sören Olsson spelade vid det här skildrade tillfället i Frustuna hembygdsgård i Gnesta.
Sören stämmer fiolen noga och säger:
- Stäm je int ä ja rädd 'n Lapp-Niisch vänn sej i grava!

BERNT OLSSON

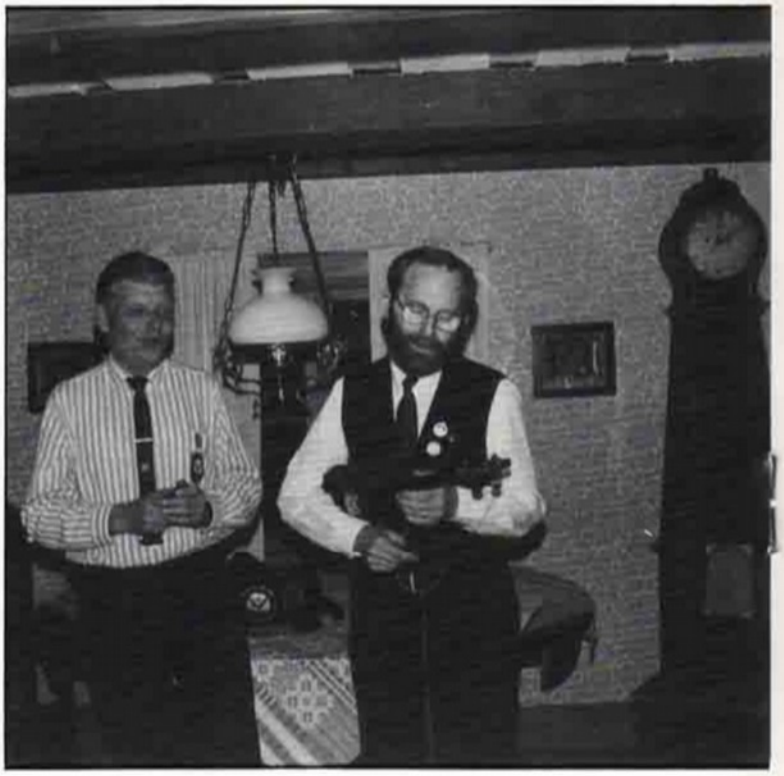

Polska efter Lapp Nils

Munspel

uppteckning av Agne Andersson

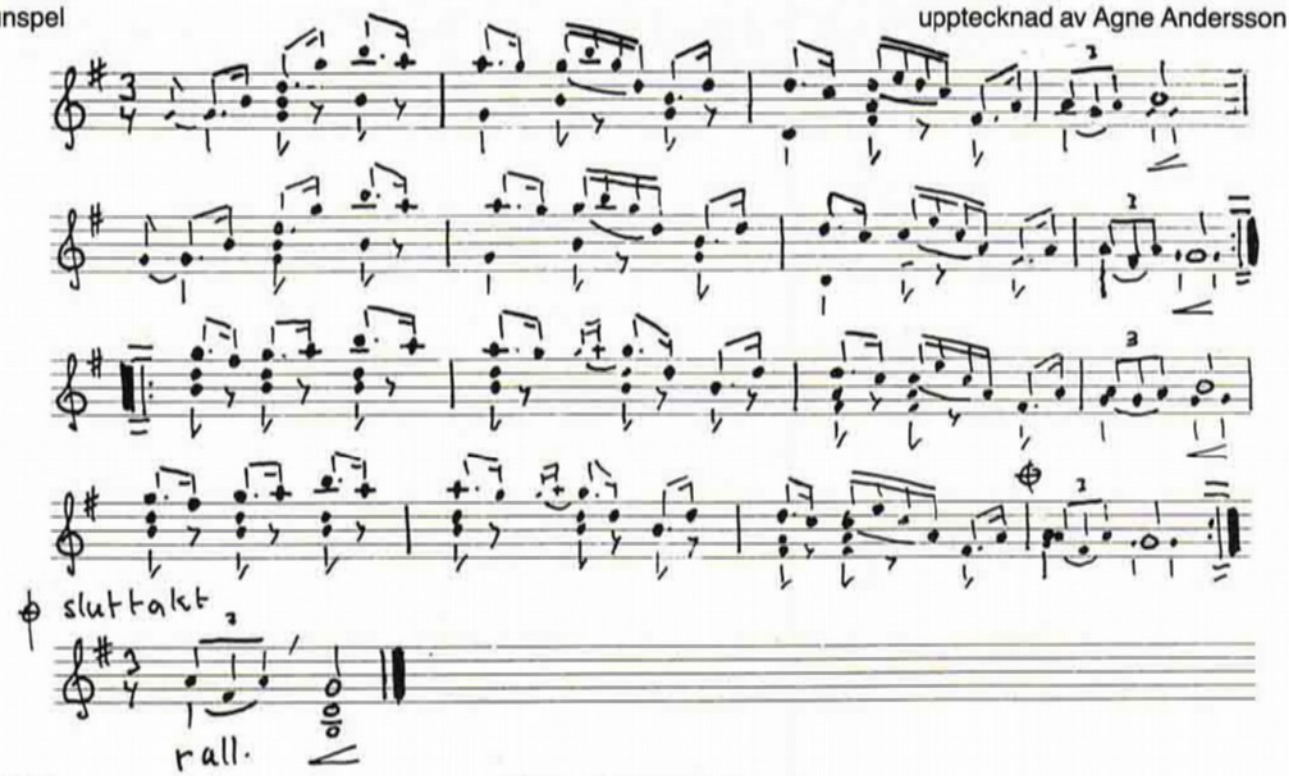

Violin

Simeln efter Sören Olsson

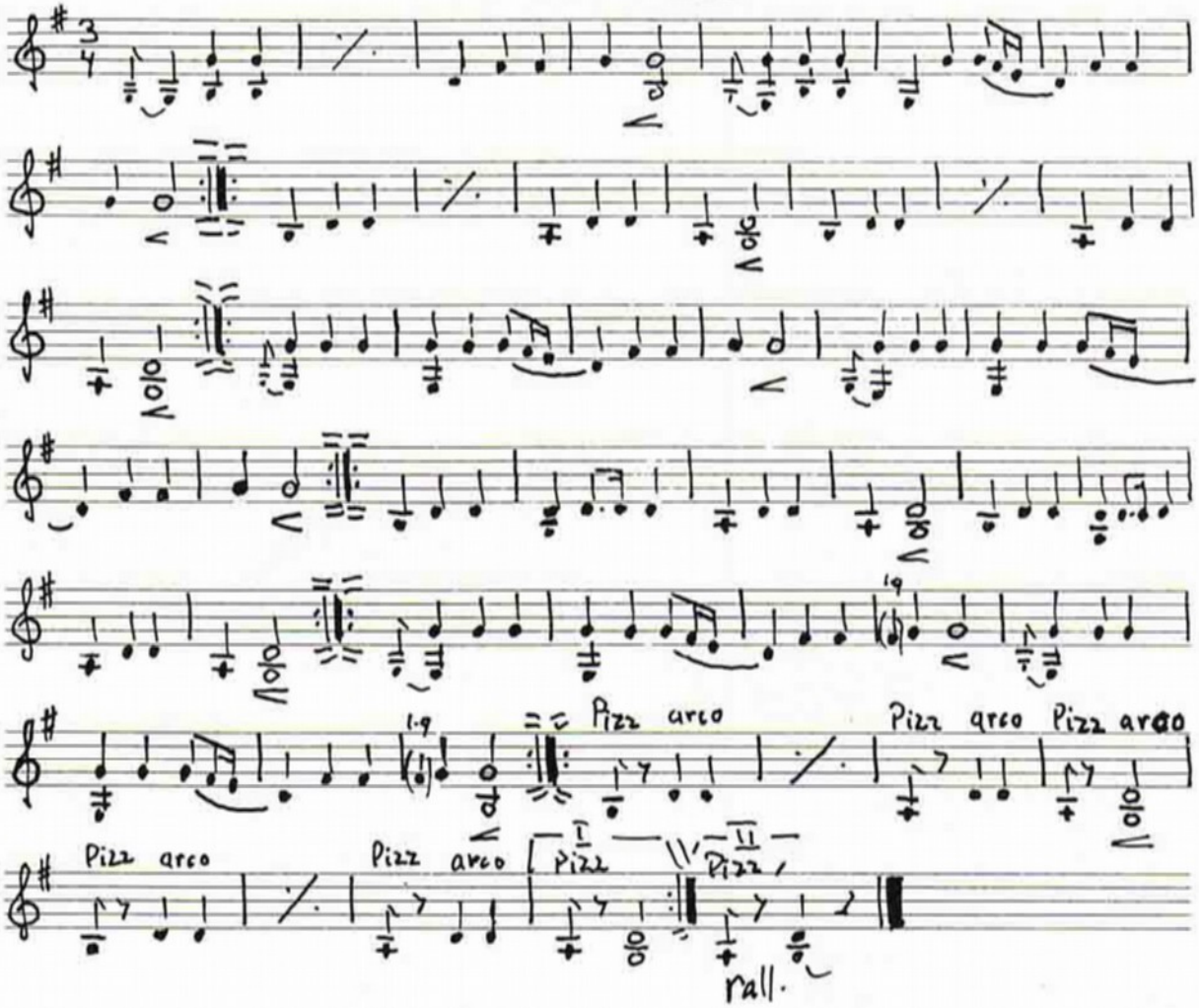

Så här kan Lapp-Nilspolskan ta sig ut, när den framförs i enlighet med den traditionella improvisationsteknik som de båda spelmännen tillämpar. Upptäcknaren, Agne Andersson, reserverar sig i sin kommentar för "ev. felhörningar". Det material han haft att gå efter har nämligen enbart bestått av en tekniskt ofullkomlig bandinspelning. Det är t ex. svårt att på bandet särskilja munspels- och fiolkomp. Det senare är i själva verket mer ackordiskt än som framgår av denna uppteckning.
Ordförklaring: si-mel = "mala vid sidan" = ackompanjemang

B.O.

Dansbaneinventering i Katrineholm

1990 utsågs med goda skäl till folkmusikens och folkdansens år. När seklet var ungt samlade folklivsforskningens pionjärer in uppgifter om det gamla bondesamhällets sed - vänjor och till dessa hörde de folkliga danserna. Man intresserade sig helt naturligt även för de platser där man dansat - broar, vägskäl, ängar, logar, stugor och bryggor. ' Liksom de gamla polskorna var dessa dansplatser i stort sett i utdöende. Undantaget var logarna och magasinen och möjligen även bryggorna och stugorna.

De nya dansbanor som tillkom i mitten och slutet av 1800-talet i storstäderna och i början av 1900-talet på landsbygden intresserade knappast den tidens etnologer. De betraktades med förakt inte bara från frikyrkorörelsen och den s k finkulturens företrädare utan även från stora delar av hembygds-, folkdans- och spelmansrörelserna.

Dansbanorna är till största delen fortfarande outforskade. Den enda bok som skrivits i ämnet, Jonas Frykmans Dansbaneeländet , (1988), behandlar inte främst själva banorna utan den moralistiska debatt som florerade under åren kring 1940.

I Uppsalatrakten har två amatörforskare, "Buggar-Allan" och musikerna Erik Strand, gjort en del inveteringsarbeten men i övrigt har få hembygdsforskare intresserat sig för detta viktiga område inom 1900-talets nöjeshistoria.

I Katrineholms kommun bedrivs sedan 1988 ett större dansbaneprojekt under ledning av förre kulturchefen Per Marner. Undertecknad har utfört praktiskt taget allt inveteringsarbete.

Över 400 personer har hittills kontaktats och 140 ljudkassetter har spelats in. Dessa kommer i framtiden att kopieras över på mer arkivbeständigt material och förvaras hos Svenskt visarkiv.

Mer än 80 dansbanor har funnits inom det område som idag är Katrineholms kommun. Jag har även undersökt en del gränsområden och om dessa medräknas har jag funnit över 100 dansbanor. Då är visserligen flera till - fälliga dansbanor inräknade eftersom det visat sig vara ytterst svårt att dra en klar gränslinje mellan dessa och de mer permanenta banorna.

T V Å E P O K E R

Dansbanehistorien i Katrineholmstrakten kan i stort sett delas upp i två epoker med en gräns omkring 1930-35. Vid denna tid skedde en centraliseringsprocess så att det i regel blev kvar en eller två lite större festplatser i varje socken.

Banorna var oftast åttkantiga och hade tak. De drevs av någon förening och där fanns praktiskt taget alla traditionella basaranordningar som skjutbana, tombola och kaffeservering samt ibland lyckohjul, spikinslagning och lotteri i form av blomsterstånd. Lite senare kom även försäljning av varm korv.

Musiken bestod av kapell eller mindre orkestrar med mer eller mindre jazzinriktad karaktär. Dessutom förekom icke sällan uppträdanden- ibland av välkända artister.

Även om besökarna huvudsakligen cyklade på 1930- och 1940-talen rörde man sig över större geografiska områden än man tidigare gjort. Det var t ex inte ovanligt att man färdades 2-3 mil till en dansbana en lördagskväll.

Eftersom danserna arrangerades av föreningar finns de sannolikt omnämnda i dessa föreningars arkivalier - om de går att återfinna.

Festerna annonserades praktiskt taget alltid ut och man kan finna många värdefulla uppgifter genom noggrant studium av gamla tidningar.

Fr o m 1932 krävdes polistillstånd för offentliga danser även på landsbygden, men polismyndigheten i Katrineholm har tyvärr gallrat ut dessa. Redan före detta år förekom en del lokala ordningsstadgor.

Ett studium av kommunala handlingar kan m a o löna sig.

1930 gjorde Strängnäs stift en undersökning av dansbanorna i Södermanland och Närke och 1941-42 gjorde Svenska kyrkans diakonistyrelse en enkät till landets präster, lärare, läkare och socialarbetare om nöjeslivets skadliga inverkan på människors hälsa och moral.

V I K T I G A S T U D I E R

Arkivstudier har en stor fördel - de ger förhoppningsvis exakta årtal och andra uppgifter. Dessutom ligger de kvar i sina gömmor även i framtiden. Men de kan aldrig ge en levande bild av det liv som förekommit på festplatserna.

Det kan däremot intervjuer göra. De som var 15 år 1935 har idag hunnit bli 70 år och även om många avlidit finns det fortfarande gott om människor i livet i denna åldersgrupp. Eftersom man rörde sig över relativt stora områden på 1930- och 40 -

talen har de flesta 60-70-åringar besökt festplatser i flera socknar.

Även om minnet fortfarande är gott finner intervjuaren ganska snart att uppgifterna skiljer sig åt och det är endast genom att jämföra ett ganska stort antal intervjuer som man kan närma sig sanningen.

På 1950-och 60-talen dog de flesta dansbanor successivt ut. Bilarna började komma på allvar och man kunde förflytta sig från en festplats till en annan samma kväll.

Kraven på orkestrarna blev större och TV:n blev en svår konkurrent om nöjespubliken. det har visat sig svårare att hitta lämpliga intervjuobjekt från denna tid eftersom denna generation i betydligt större utsträckning än de äldre bor kvar på sin hemort.

Situationen före 1930 skilde sig ganska mycket från vad som gällde på 1930- och 40-talen. Från sekelskiftet och framåt fanns det ganska många små dansbanor. Dessa var fyrkantiga och saknade tak. Detta ledde till att de fort ruttnade ned och det var inte säkert att de byggdes upp igen på samma ställe. Banorna attraherade främst folk från de närmaste kilometrarnas omkrets och det fanns flera dansbanor samtidigt i de flesta socknar.

Det förekom att banorna drevs av någon förening, men det var minst lika vanligt att någon privatperson eller en informell grupp, t ex arbetarna vid Hissjö såg i Floda socken, stod bakom dem. Det förekom att större basarer annonserades ut men knappast vanliga lördags- och söndagsdanser. Informationen spreds från man till man eller med hjälp av affischer.

Musiken torde i regel ha bestått av ett ensamt dragspel anno dazumal. Detta är dock ett försiktigt påstående eftersom vi inte vet så mycket om detta årtionde.

På 1910-talet återkom fiolen som hjälp till dragspelet och på 1920-talet blev banjon ett populärt kompinstrument.

Det verkar inte som om banjon endast haft en gitarrliknande funktion utan även en trumliknande.

När trummorna, eller batteriet som man då sa, började förekomma på allvar i kapellen kring 1935 försvann banjon plötsligt.

S V Å R T A T T S K I L J A

På 1920-talet torde även övergången från durspel till femradiga, kromatiska dragspel huvudsakligen ha skett.

En viss osäkerhet råder eftersom många intervjupersoner har svårt att skilja på olika sorters dragspel.

Dessutom har inte så få människor den uppfattningen att de femradiga spelen var finare och man har troligen en tendens att överrapportera sådana spel.

Dans till munspel har bara i ett par enstaka fall omnämnts.

Hornmusikkår kunde förekomma vid högtidliga tillfällen under det första kvartsseklet men det var inte särskilt vanligt.

Ett fåtal rapporter om fioler och gitarr eller fioler och cittra finns dessutom.

Däremot finns inte en enda uppgift om dans till klarinett före jazzkapellens tid.

M A R K N A D S G Y C K E L

Basarer förekom på 1910-talet men det var först på 1920-talet de blev mer allmänt förekommande. Bland uppträdandena märks rester av gammalt marknadsgyckel som porslinstuggning eller att låta folk försöka krossa en sten på en atlets bröstkorg.

En inte ovanlig basaranordning var en s k kraftmätare. Man fick slå med en klubba så att en liten markör åkte upp längs en pinne.

Kringresande tivolin var även vanligt under detta årtionde. Ofta var det emellertid bara musik och dans samt försäljning av läskedrycker.

I de äldsta åldersgrupperna finns det inte så många människor i livet med gott minne. Därtill kommer att de inte rört sig över så stora ytor. För att kunna täcka in alla dansbanor måste relativt många äldre personer intervjuas. De svar man får skiljer sig dessutom allt mer ju längre tillbaka i tiden man kommer.

Rent allmänt kan sägas att det är ganska lätt att undersöka tiden efter 1930.

1920-talet är betydligt svårare att utforska, men arbetsinsatsen brukar ändå ge lön för mödan.

Ingemar Andersson har gjort en omfattande utredning om dansbanornas historik inom Katrineholms kommuns gränser.
Foto: Kristina Flemming

Före 1910 försvåras arbetet ytterligare. Ofta får man tyvärr nöja sig med barndomsupplevelser eller andrahandsuppgifter- något som ur källkritisk synpunkt är otillfredställande.

S P E C I A L S T U D I E R

I Katrineholmsprojektet har vi koncentrerat oss på den äldsta tiden. Vi har även specialstuderat vissa kommundelar efter att först ha gjort en övergripande studie.

Eftersom vi vill få del av människors minnen har undersökningen huvudsakligen utförts med hjälp av intervjuer. De uppgifter vi där får fram kan senare kompletteras och korrigeras med arkivstudier.

Intervjusvaren har under arbetets gång hela tiden jämförts med varandra. Ofta kan man anta att det som de flesta svarar är mest riktigt.

I andra fall får man söka göra en bedömning av vem som har mest adekvat kunskap eller bäst minne.

Erfarenheten har visat att folk har svårt att minnas årtal. Även namn på orkestrar och arrangörer har ofta fallit ur minnet.

Genom att göra en komparativ studie kan man försöka rekonstruera en bild av verkligheten som förhoppningsvis är mer korrekt än de enskilda svaren.

Folk har dock svårt att förstå detta. De tror att det räcker att tala med en enda initierad person.

Svaren kan även ge systematiska avvikelser eller en motsägelsefull bild.

Det har t ex varit mycket svårt att få veta hur mycket fylleri och slagsmål som förekommit på festplatserna. Här skiljer sig svaren alltför mycket. Däremot kan vi konstatera att en flicka ytterst sällan drack alkohol och att de slagsmål som förekom i regel utkämpades man mot man och när den ene gav sig var striden slut.

Bara de äldsta har berättat om gruppslagsmål.

Frågor om sexuella aktiviteter i samband med danserna har praktiskt taget inte gått att ställa. Detta är något alltför tabulagt för den äldre generationen.

Jag har funnit en del intressanta skillnader mellan socknarna. I Sköldinge har det funnits många dansbanor, men den gamla osämjan mellan Sköldinge (f d Kantorp) och Valla har gjort att jag fått studera socknen som två olika kulturområden.

Även i Björkvik har det funnits många banor - särskilt på 1910-talet. Här tycks det som om den ovan nämna centraliseringsprocessen skett i två steg med en första konsolidering till 2-3 banor på 1920-talet och därefter till en enda festplats - Folkets Park- i början av 1930-talet.

I Julita har det märkligt nog bara funnits en enda permanent dansbana. Det var vid Hult nära Gimgöl omkring 1912-14.

Tillfälliga banor har byggts upp kring midsommartid vid Julita gård och Fogelstad.

I övrigt har man dansat på logar och magasin. Möjligen kan man säga att Äs magasin tidigare fyllt en liknande funktion som en dansbana och idag har Fogelstad magasin denna uppgift. Strukturen i Julita med stora gods kan vara en förklaring till avsaknaden av dansbanor.

En annan förklaring kan vara att det förekommit ett betydligt starkare religiöst motstånd där än i andra socknar.

1926 började dragspelaren Albin Andersson från Vällbäck i Öja socken bygga en dansbana på mark som ägdes av Emil Johansson i Båsbo.

Grannen Alfred Karlsson var pingstvän och man höll bönemöten hemma hos honom. Tillsammans med läraren Adolf Lövgren i Hagby skola lyckades han mobilisera en folkopinion som stoppade dansbanebygget.

T o m kommunalfullmäktige uttalade sig emot banan trots att man inte hade formella juridiska möjligheter att hindra bygget.

Ännu står grundstenarna kvar som vittnen om denna dansbana som aldrig blev färdigbyggd.

D E T B L E V E N B A N A

"Vällbäcks-Albin" byggde i stället tillsammans med Ragnar Lindell och Bertil Olsson en dansbana vid Lövhagen i Näshulta- ett argument för att man inte strikt kan hålla sig till sockengränserna.

Lövhagen var en inbyggd dansbana där man även dansade på vintern. Dit gick bussar och enligt de flesta uppgiftslämnare var det mer bråk där än på andra platser.

Banan försvann omkring 1940-41 och virket inköptes av Edvard Axelsson som delvis användet det till att bygga ett hus.

En propagandakampanj från prästen Albert Eriksson lär ha föregått nedläggningen.

Flera sagesmän har emellertid påstått att Adolf Lövgren köpt in Lövhagen och lagt ned banan. Detta har dock, vid närmare undersökning, visat sig vara fel.

Däremot lär han tillsammans med Alfred Karlsson ha köpt in virket till den planerade banan vid Båsbo. Det stoppade bygget av dansbanan där har m a o givit upphov till en vandringshistoria.

I övrigt säger sig få människor minnas religiös propaganda mot dansbanor och detta har förvånat mig. Men även om man inte betraktade sig som religiös var man fortfarande starkt bunden av kyrkans normer.

De flesta fick t ex inte gå ut och dansa innan de var konfirmerade.

G U B B S T Ö T O C H
K R Ö S A R P O L K A

Förutom dansbanor har jag i projektet även funnit en del saker som kan vara av intresse för spelmansförbundet.

Bara de allra äldsta intervjupersonerna minns att deras föräldrar eller far- och morföräldrar kunde dansa gammal slängpolska - i regel i fyrpolskeform.

De flesta blandar dock ihop polka och polska, vilket gjort det oerhört svårt att ställa frågor om dessa danser.

Hambopolka och hambopolkett torde ha dansats i mindre utsträckning. Ordet gubbstöt används inte bara i betydelse hambopolkett.

I Julita, Björkvik och Stora Malm är det en beteckning på stug-och logdanser i form av knytkalas och denna betydelse av ordet uppmärksammades redan av Imber Nordin-Grip i boken Tro och sägen i Stora Malm,(Katrineholms hembygdsförenings skriftserie nr 12)

En dragspelare i Österåker, Folke Andersson, har kallat äldre polkor i tvåtakt för gubbstöt.

Wienerkreutz tycks endast ha dansats i Björkvik, där den även kallades krösarpolka.

Det finns intervjupersoner som trott att det rört sig om en specifik dans för denna socken. Några uppgifter om den närbesläktade Fröken Chic finns dock från Vingåker och Österåker.

I några socknar minns de äldsta att man dansat Skåningen medan de något yngre endast minns den som sång eller lek i skolan.

Texterna varierar dock något mellan olika orter. I Björkvik har man t ex sjungit att den som äter gröt och doppar den i honung blir "tjock och fet" i stället för "riktigt söt" som det heter i normalvarianten.

Dans vid vägskäl minns bara de allra äldsta. Det verkar som om man även sedan dansbanornas tillkomst övat danser vid vägkors mitt i veckan för att sedan på lördagskvällen tillämpa sina kunskaper på banan.

En uppgift från Björkvik tyder på detta. Dans på broar tycks definitivt ha dött ut kring 1915 enligt uppgifter rörande broarna vid Morjanå och Hökbäcken i Västra Vingåker samt järnvägsbroarna i Strångsjö och Simonstorp - den sistnämnda i Östergötland.

Dans på logar och magasin torde åter ha blivit mer vanligt sedan dansbanorna började dö ut på 1950-och 60-talen.

Idag finns endast tre dansbanor kvar i Katrineholms kommun. Det är Östdals hage i Värmbol, Ekudden utanför Forssjö och Björkviks Folkets park. Inom det område jag undersökt finns även Broby festplats kvar.

De båda sistnämnda banorna har relativt regelbunden verksamhet med ett tiotal danser per sommar. Vid Ekudden anordnas mest privata tillställningar samt ett fåtal föreningsfester. I Östdals hage är det praktiskt taget bara bingo och tonårsdisco.

Mest regelbunden dansverksamhet före - kommer på Fogelstad magasin. Det kan synas som något av en paradox att det anordnas mest dans i den socken som nästan helt saknat dansbanor.

Undersökningarna tyder dock på att man trots detta faktum ändock dansat mycket i denna socken, fast under andra former.

Journalister har frågat mig om jag tror att dansbanorna har någon framtid.

Som fungerande festplatser tror jag inte att de kommer att finnas kvar i någon större utsträckning och för övrigt anser jag att man skall låta varje historisk epok ha sin tid.

Folkrörelser av olika slag kan dock bevara någon bana, eller t o m bygga en ny - t ex vid en hembygdsgård.

Under hösten 1990 uttalade ett ungdomsförbund i Södermanland sitt intresse för att överta och bevara dansbanan vid Föreningsborg i Bettna.

Den framtid banorna förhoppningsvis har är museal - och det behöver ju inte vara det sämsta.

INGEMAR ANDERSSON

FoD 1990 – och sedan?

Fredagen den 19 april 1991 tog Folkmusik och Dansåret slut, dvs Organisationskommittén för FoD 1990 på riksplanet upplöstes.
Fast bara nästan. Kommittén blev i stället två, en som skall sammanställa och slutföra utvärderingen av FoD 1990 och en annan med uppgift att vara en slags referens för politiker och beslutsfattare i folkmusik- och dansfrågor. I denna andra kommitté ingår representanter för fyra riksförbund: RFoD, SSR, Ungdomsringen och Gammaldansarna. Men som vanligt kan naturligtvis även andra intresseorganisationer adjungeras, t. ex. från Sörmland.
Den kommitté som arbetar med utvärderingen räknar med att slutföra sitt arbete under våren.

En Sörmländsk polska

Populära danser kan med tiden komma ur bruk och glömmas av de flesta; så gick det med slängpolskor, långdanser, hamburskor, engelskor och hambopolketter m.m. I dag dansas de åter, inte bara på kurser eller uppvisningar utan spontant på dansföreningars fester, på spelmansstämmor och danshus, där de naturligt inlemmats i raden av gängse gammaldanser. Att ge dem en starkare ställning i en bredare allmänhets dansrepertoar är dock en uppgift som återstår. Utvecklingen har ändock varit häpnadsväckande; danskunnandet har ökat och repertoaren har blivit rikare - ett resultat av många entusiasters arbete. Genom forskning har man lyckats finna traditionstrådarna - som ibland hunnit bli mycket tunna - och genom utbildning har man lyckats stärka dem så att de tycks hålla in i framtiden. Musik- och dansuppteckningar, dokumentation och forskning och en ännu levande tradition i fråga om uppförandepraxis är den grund vi har att stå på, när vi vill ge vidare spridning åt kunskaperna i folkmusik och dans.

Upptecknare.

Vi som ägnar oss åt folkmusiken i Sörmland kan dra nytta av en rad goda upptecknares arbete inom landskapet, och en del av dem skall här nämnas: under 1800-talet **Anders Gustaf Rosenberg** och **Karl Peter Leffler**, under 1900-talet **Olof Andersson** (som på Södermanlands spelmansförbunds uppdrag upptecknade tusen dansmelodier på 30-talet) samt **Nils Dencker** och **Gustaf Wetter**. När det gäller forskning om dans och utbildning i dans har **Henry Sjöberg** utfört ett ovärderligt arbete.

Särskilt de äldre upptecknarna försmådde ofta sin samtids moderna dansformer, men de älskade gamla polskor, och sådana finns därför bevarade i väldig mängd. Här följer ett exempel ur K.P.Lefflers "Folkmusik från norra Södermanland" 1898:

K.P.Leffler uppteckna de den här polskan efter en av Sörmlands stora spelmän under senare delen av 1800-talet, nämligen **Pehr Ericsson**, som bodde på Granlund i Helgarö socken vid Mälaren, och han berättar bl.a. följande om mötet med den mångkunnige spelmannen:

"När jag första gången besökte Ericsson, som bodde midt inne i skogen långt uppe i Helgarö, fann jag honom gräfvande utanför sin stuga. På min hälsning: 'Goddag; är det Ericsson i Granlund?' fick jag först endast en fundersam blick till svar, men vid förnyad fråga upplyste han:

- Ja, de ska' väl varä de'.

- Ja, jag har hört att Ericsson skall vara en stor spelman och jag går ikring och samlar gammal musik och tänkte fråga, om E. skulle vilja spela någon gammal bit för mig?

- Inte! Ja' spelar aldri' nu, ja' ä' åtti år å har glömt allting, å inte bryr ja' mej om'et för rästen. Inte!..."

Efter en halvtimmes samspråk om spelmän, gemensamma bekanta, ångbåtar, Strängnäs domkyrka, vårsådden, Haeffners psalmbok och spansk-amerikanska kriget lyckades Leffler vinna den gamle spelmannens förtroende, och när han så visade upp sin portfölj med notuppteckningar, smalt gubben:

Sextondelspolskor.

(»Korspolskor» och »Slängpolskor.»)

A. Efter Pehr Ericsson, Helgarö.

Vanliga Durpolskor.

N:o 30.

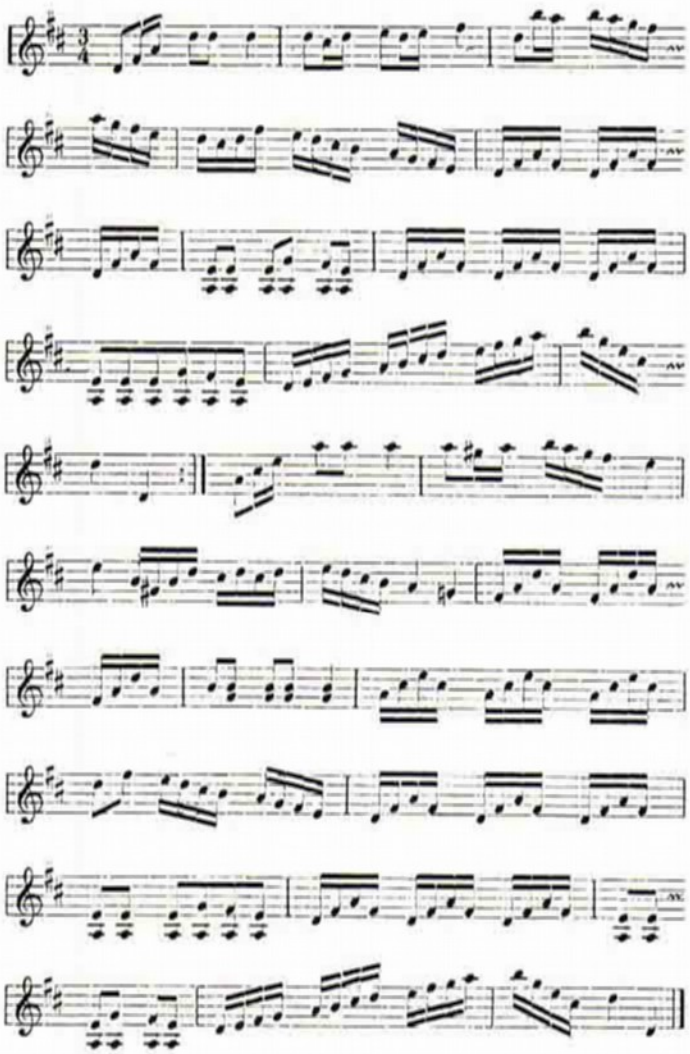

- Ja, de' syns att herrn allt ä hemmä i noten - de' går väl an å stigä in.

Att nymodiga ångbåtar intresserade Pehr Ericsson, därom vittnar möjligen ett gammalt sörmländskt ordstäv:

"Hin håles kônster, sa granlundsgubben om ångbåta'."

Men det är som spelman han blivit känd, och Leffler upptecknade en mängd låtar efter honom - enbart de sextondelspolskor som han spelade tycks ha uppgått till ett hundratal, och fler hade han i gamla notböcker.

Som så många andra storspelmän var Ericsson klockarlärd; han hade studerat för **Robert Ludvig Kjellborg** i Fogdö (d.1860), vars väldiga dansmusikrepertoar han förde vidare. Någonstans i det förgångna blir alltså gränsen mellan folkmusik och högreståndsmusik flytande, inte minst när det gäller sextondelspolskorna med deras tydliga polonäskaraktär.

Dansen

Det är inte alldeles lätt att veta vad som ansågs vara sextondelspolskans rätta danstempo vid den tid då den allmänt dansades. Sentida traditionsbärare har ofta spelat fort, till och med mycket fort, medan andra uppgifter ger vid handen att den förr spelats långsamt. I Sörmland dansar man i dag slängpolska till danslåtar som den här återgivna, och man dansar parvis och ganska lugnt. Enligt K.P.Leffler var tempot långsammare än i t.ex. hambopolkett och gammalvals, och han karakteriserar sextondelspolskan som "den för en graciös stegföring lämpligaste melodiformen". Han säger vidare: "Till sextondelspolskans melodier dansas ... slängpolska, dansad av två som föra varandra vid händerna och sirligt svänga om". Den har levat kvar som ceremonidans vid bröllop, meddelar han, men till samma melodier dansas också ringpolska och fyrpolska - något som kanske kan ge en förklaring till att farten drivits upp.

Utgivaren av "160 polskor, visor och danslekar upptecknade i Södermanland 1823-1835", Anders Gustaf Rosenberg, tyckte inte om det uppdrivna danstempot. Det framgår av företalet till detta verk, som kom ut 1876. Han skriver:

"Den anmärkningen synes ligga nära till hands, att tempot hos många av polskorna är för långsamt; men dervid bör märkas, att för ett halft århundrade sedan allmogens dans var helt annorlunda än i närvarande tid. Man fick då ofta skåda dans i långsamt tempo, utförd av äldre personer, i både jemn och ojemn takt; och inlades i denna dans mycket behag i jemförelse med senare tiders folkdans, hvilken ofta förefaller som ett slags betingsarbete, verkställdt utan all hållning, och gifver oss föga begrepp om förra tiders ofta rätt sirliga folkdanser."

Den återvunna slängpolskan

Den parvisa slängpolskan inleds med en sirlig uppbjudningstur, vari dansparet rör sig med gångsteg. Därefter följer omdansning på stället med polskesteg, avbruten av en friare tur, där dam och kavaljer kan briljera med sitt danskunnande och sin styrka eller med sin skönhet och sitt behagfulla väsen. Dansen har alltså formen **introduktion, omdansning, figuré** och **omdansning** - a+b c b. (Ibland har åtminstone jag frågat mig om det inte föreligger någon sorts samband mellan denna dansform och musikens sonatform - i vilken alltså den fria figurén skulle motsvara den s.k. genomföringsdelen.)

Slängpolskan har fått en aktad plats på sörmländska spelmäns och dansares repertoar. Man nalkas den med en viss respekt - den är visserligen inte tekniskt svår, men det är svårt att få den att ta sig något ut. Den skiljer sig ju på många sätt från modernare pardanser och präglas av andra ideal. Det är snarast egendomligt att traditionen har kunnat fångas upp och föras vidare in i vår tid. Förtjänsten härav tillkommer i hög grad dansforskaren Henry Sjöberg. Vid min fråga till honom hur det hela egentligen tillgått svarar han bl.a. följande:

"Från början gjorde jag uppteckningar för min egen skull - bara av intresse - och hade ingen tanke på att det skulle användas praktiskt. Jag började omkring 1950 och var ute mest under 50-talet. Under 60-talet och början av 70-talet besökte **Arne Blomberg** och jag olika traditionsbärare, och så småningom uppstod idén att föra ut materialet.

Vi samlades och gick igenom uppteckningarna och drog också nytta av mina anteckningar och hågkomster från tidigare. Och det här hade till syfte att ge nytt liv åt slängpolska och andra äldre danser - något som kunde inspirera både dansare och spelmän.

Vi hade stora problem att hitta det rätta danstempot. Meddelarna, som var födda på 1860-. 70- och 80-talen, talade alla om långsamt tempo i slängpolska men ville ha högt tempo i fyrpolska. Samma problem hade vi för övrigt med engelskorna, medan det var lättare med hamburska och hambopolkett, för här fanns det gott om traditionsbärare också när det gällde själva dansspelet.

Meddelarna kunde visserligen visa hur dansen skulle gå till, men de hade inte dansat slängpolska på väldigt länge. Ännu

på tjugutalet kunde det hända att man fick dansa en hamburska och en fyrpolska på en danstillställning men inte parvis slängpolska. Spelmännen spelade inte sådant längre - i varje fall tänkte man inte just på slängpolska, när man spelade melodierna.

Det gällde för oss att hitta de rätta gränserna för dansbart tempo - det fick t.ex. inte vara så högt att man tappade finesserna i dansstegen. Vi fann att det rätta tempot måste ligga mellan 108 och 120."

Riksspelmannen **Christina Frohm** hör också till dem som i hög grad intresserat sig för slängpolsketraditionen. Hon skildrar här ett besök hos en traditionsbärare i Gnesta i slutet av 60-talet.

"Det var en mer än 90-årig dam på pensionärshemmet i Gnesta som vi besökte. Hon var född omkring 1875, och hon hade f.ö. lärt min egen morfar dansa en gång i tiden.

Vi hade lärt oss att man skulle nalkas ärevördiga traditionsbärare med försiktighet och inte lägga orden i deras mun. Vi pratade alltså ganska allmänt om gamla ting och traditioner, och hon berättade i flera timmar om sin skolgång, om konsten att tämja oxar och allt möjligt. Vi lyssnade intresserat, för allt var ju kulturhistoria. Vi hade svårt att komma in på ämnet dans, men just som vi skulle gå, nämnde vi ordet slängpolska - lite resignerat. Då utbrast den gamla damen:

- Jo slängpolska - det dansade vi mycket!

Då var det bara att gå in igen.

Det var inte lätt att förstå vilken variant hon beskrev. Hon talade visserligen om fyrpolska men sade också bl.a. att 'vi bara gick, och det var enkla steg'. Det måste ha varit uppbjudningsturen i pardansen hon menade. Det tycks ha varit så att hon ville ha fyrpolskan som avslutning på dansen.

Hon gick med käpp, men rätt som det var - när hon hunnit bli lite irriterad över att vi inte begrep allt - slängde hon käppen och var med och dansade."

Sålunda har slängpolska och andra äldre danser räddats åt eftervärlden. Nu är det bara att dra nytta av detta - att studera och lära, att dansa och spela av hjärtans lust!

För det är faktiskt så som Henry Sjöberg säger:

"Det finns i de här danserna en frihet och en samklang med musiken som man sällan når i modernare dansformer."

BERNT OLSSON

Gamla militärmusiken – en bortglömd folkmusik

Efter att under ett antal år varit medlem i Södermanlands Spelmansförbund, och under denna tid ha tagit del av SÖRMLANDSLÅTEN , dels andra skrifter i ämnet, förvånas man över den gamla militärmusiken inte med ett enda ord bevärdigats något utrymme i folk - musik-Sveriges publikationer.

Vad kan detta bero på ?

Om det nu beror på ren okunnighet i ämnet så finns det fortfarande äldre militär - musiker som gärna ställer upp och berättar gamla minnen med historisk bakgrund.

År 1971 gick den svenska militärmusiken i "graven" och ersattes av Regionmusiken med delvis helt andra arbetsuppgifter och målsättningar.

Före dess har vi ungefär 200-årig verksamhet. Till exempel fick Södermanlands regemente sin första egentliga musikkår redan 1771.

Det började naturligtvis i blygsam skala men efterhand som nya och förbättrade blåsinstrument kom till stånd skedde utvecklingen ganska snabbt.

Från och med 1860-talet finns all sorts musik i repertoaren, från ren dansmusik till operafantasier.

Och, väl att märka, folk kunde spela även på den tiden. För ingen tror väl att det lades ned oerhört mycket tid på instrumenta - tioner och notskrivning utan att det också kom till utförande.

Militärmusiken blev därför också snabbt mycket populär, vilket följande korta citat ur boken " Ett stycke Sörmland" ger till känna. Det gäller den så kallade Ådöolyckan den 2 juli 1880.

D Y S T E R T M I N N E

"Vid gården Ådö konserterterade mot kvällningen regementets musikkår och många av de på fastlandet förlagda beväringarna, liksom många av den fasta befolkningen begav sig över för att lyssna ".

Denna händelse slutade ju tyvärr mycket tragiskt, och man kan, om man så vill, säga att musikkåren delvis var orsak till att så mycket folk samlades.

Naturligtvis var det sensationellt för folk att få tillfälle att lyssna till levande musik, framförd av professionella musiker, och detta helt gratis. Särskilt då före radions tillkomst. Men, detta fort - satte.

Jag minns från mina första år som militärmusiker hur många åhörare det var vid sommarens parkkonserter.

Så sent, som i mitten av 1950-talet var det vanligtvis cirka 1 000 personer som lyssnade, när vi vid Jämtlands Fältjägarregementes musikkår konserterade i Badhusparken i Östersund.

Och det har visat sig vid nutida "återupplivningsförsök" av vissa gamla militärmusikkårer att intresset är nästan lika stort idag.

Slutomdömet från min sida får därför bli att denna musikform har varit, och är fortfarande, i den mån den kan tänkas existera, en, om inte folkmusik, så i alla fall en folkets musik.

GUNNAR af TRAMPE

SÖRMLANDSOKTETTEN, idag kanske den ensamble i hela landet, som på ett professionellt och seriöst sätt försöker upprätthålla den gamla genuina militärmusikens traditioner. Alla medlemmar är f d militärmusiker. Här klädda i Södermanlands regementes uniform modell Ä. Fotot taget på Malmahed, klassisk mark således.

Minnen från riksspelmansveckan

Folkmusik- och dansåret 1990 ligger bakom i tiden. Arbetsgrupper på många platser i Sörmland svarade för en viktig och värdefull insats. Även om det här var en manifestation som berörde hela Sverige kom Sörmland i berättigad blickpunkt. Det var Södermanlands Spelmansförbund och Sörmländska Ungdomsringen som fick äran och förtroendet att arrangera Riksspelmansveckan och uppspelning för Zornmärket.

På den centrala organisationskommittén vilade ett tungt ansvar. Det ställdes stora krav på kommittén och dess ledamöter.

Själva hade de också en hög målsättning. Tyvärr fick de inte berättigad belöning för sitt slit. Den förväntade publikinvasionen uteblev. Inte heller spelmän och dansare kom i några större skaror.

Redaktionen för Sörmlandslåten har bett kommitténs ledamöter om synpunkter på och minnen från den för Sörmland stora händelsen.

Några har svarat. Var så goda. Läs och begrunda.

KERSTIN LITNÄS:

I april 1989 började jag som kulturintendent i Nyköping. Genast kom jag i kontakt med den just etablerade arbetsgruppen för Riksspelmansveckan.

Som nyinflyttad visste jag inte så mycket om stan. Arbetet i kommittén tog genast fart.

Jag tycker om att stå i bakgrunden och fixa och det var roligt att göra det i Riksspelmansveckans namn.

Intressant var det också att komma i kontakt med kunnigt folk av olika yrkeskategorier, som hade folkmusik och dans som gemensam nämnare.

Organisationskommittén hade stora ambitioner, som resulterade i en innehållsrik programvecka av hög kvalitet.

Publiken kom inte i den utsträckning som förväntades. Trots att foldrar och affischer sändes ut över hela landet. Affischen var utsökt.

Har festspelsveckor av den här typen månne inkubationsår ? Låg veckan för tidigt, eller är folkmusiker och dansare särskilt trögbedda ?

Något som jag från min horisont inte riktigt förstod var varför Zornmäkresjuryn ej kunde ha offentliga uppspelningar.

För mig hör folkmusiken intimt ihop med just folk och jag föreställer mig att en musiker kan få inspiration och tändas av publik.

Tankar inför nästa riksspelmansvecka- med facit i hand:

En innehållsrik festivalhelg bättre än en hel vecka.

Offentliga Zornmärkesuppspelningar.

Kalkylera med liten intäkt och applådera om den blir stor.

Till sist; tack organisationskommittén för roligt och inspirerande samarbete.

ULF LUNDGREN:

Visst borde man vara glad. Tänk att få vara med och arrangera den största folkmusikfestivalen någonsin i Sörmland.

Vilka möjligheter det var som öppnade sig för att ge sörmlänningarna en bit av det bästa som folkmusiksverige erbjuder.

För visst var det i första hand våra egna landskapsfränder vi ville bjuda en hel veckas folkmusik- och dansupplevelser ?

Tillsammans med tillresta besökare från andra landskap och alla uppspelande för Zornmärket, skulle vi fylla Nyköpings gator och torg.

Och visst fick vi ett imponerande program. Här fanns vissångerskor av högsta kvalitet.

Svensk Folkdansensemble när den är som bäst, unika traditionsbärare.

Lars Roos. Sveriges bästa folkmusikgrupp, J P Nyströms. Gammeldax, (få spelar bättre gammaldans än de) och Leegajus eminenta musik-och dansgrupp från Estland.

Men inte kom det någon publik att tala om och inte såg vi många gäster på gator och torg. Konsertsalarna gapade halvtomma, spelmännen kom med tåget, spelade upp inför Zornjuryn och reste hem med nästa tåg.

Och var fans sörmlänningarna ? Dem hade vi verkligen satt vårt hopp til. Inte behövde de väl ta semester för att, åtminstone en kväll, resa ner till Nyköping.

Inte krävdes det väl så stor uppoffring för att få så mycken folklig kultur serverad till ett ovanligt lågt biljettpris. Men, det krävs ju ett visst intresse, det är kanske där det felar, eller ... ?

Inte kan man vara glad, men ordentligt besviken. Man skäms lite över sina landskaps bröder och systrar.

Men jag är stolt att ha varit med och skapat Riksspelmansveckan i Nyköping 1990. Kanske får vi aldrig mer chansen.

Visst är jag stolt över att få tillhöra dem som vill något med vår ovärdeliga folkliga skatt.

LEIF JOHANSSON:

Riksspelmansvecka i Nyköping ! Vilka förväntningar vi hade inför veckan. Hur gick det då ? Jodå, vi lyckades genomföra hela veckan och jag tycker att vi hade ett digert program med många högklassiga evenemang.

Tyvärr nådde vi inte ut till den stora allmänheten med vår information, så den stora publikinvasionen uteblev, dessvärre.

Men, vi som var där gottade oss i utbudet- så gott vi nu hann !

Att arrangera en sån här vecka kräver massor av förberedelse, förstås, men även mängder av arbete

under själva tiden, så mina minnen består delvis av ett farande hit och dit för att ordna och fixa, helst på tre ställen samtidigt.

Men, visst hann man med att njuta också.

Några av de tillfällen jag upplevde som höjdpunkter var till exempel den goda traditionsbärarkonserten, den fina konserten i Alla Helgona kyrka- det var så skönt att få sitta ner och koppla av efter att ha spelat "Kronbruden" i två timmar.

Folkmusik och romantik i Culturum, Leegajus framträdande (också i Culturum) och det fantastiska gästabudet på Nyköpingshus med helstekt lamm och J P Nyströms orkester.

När sedan Axel och Elna Andersson fick sina välförtjänta utmärkelser på söndagseftermiddagen kände också jag en liten stolthet.

Det var ju mina spelmän, mina läromästare, som medaljerades.

Samtidigt kände man en lättnad att veckan var i hamn.

Trots att den inte blev den publika succé vi kanske hade hoppats tycker jag ändå, att vi kan känna oss nöjda.

Fast Den-helstekta-får-slottsfesten var en riktig höjdare...

Så är då Riksspelmansveckan i Nyköping över och den gick ju ganska fort. Frågan är hur många sörmlänningar som överhuvudtaget visste att den var, hur många nyköpingsbor som märkte att den pågick. Själv tror jag inte det var så många, vare sig -länningar eller -bor. Möjligen undrade man över varför plötsligt så många människor vandrade omkring på stan med fiollådor i händerna.

Var höll alla sörmländska spelmän hus?

Bortsett från tornspelet och polskeskolan var det i veckan nästan dödstyst på gatorna vad gäller folkmusik. Och detta trots ovanligt goda förutsättningar. Var fanns alla nyköpingsspelmän på luncherna, var fanns alla andra spelmän på kvällarna? Är det kanske genant att spela på gatorna i "sin egen" stad - även fast det är "vår egen" vecka?

Människor tycker om att möta levande musik på gator och torg (och i varuhus) och detta tror jag gäller oavsett vilken genre man företräder. Ett bra exempel på detta kunde man se i TV under hösten, där en hel gatusymfoniorkester, Ricciotti-ensamblen från Amsterdam, drog Europa runt med sin musik. Det var under det programmet som ett av mina minnen från Riksspelmansveckan i Nyköping Folkmusik och Dansåret 1990 åter dök upp. Om hur det kunde ha varit - också! Om hur det borde ha varit - egentligen!

Stig Norrman

BO BJÖRKMAN:

I spelmansveckans program ingick en utfärd med båt till Stendörren. Den utfärden glömmer jag aldrig.

J P Nyströms stod för underhållningen. Stämningen var glad och gemytlig. Vädret var skapligt.

Allt gick enligt planerna i mer än två timmar.

När vi på hemvägen närmade oss inloppet till Nyköping började båten plötsligt gå baklänges. Efter några minuters försök att vända körriktning på nytt blev det totalstopp. Inte ett ljud hördes från motorn.

Bland passagerarna fanns en dam, som jag före avresan lovat att vi skulle vara tillbaka i land, i god tid, före ett visst klockslag.

När det sedan visade sig, att vi skulle bli tvungna att bärgas av en annan båt fick damen bekymmer.

En utvecklingsstörd person på land riskerade att bli lämnad ensam, utan tillsyn och hjälp. Utan att kunna ta vara på sig själv.

Panik !

Dyra råd var dyra. Genom mitt arbete har jag kunskaper om omsorgsvården och lyckades, tack vare dessa, få kontakt med berörda institutioner via båtradion.

Den utvecklingsstörda blev omhändertagen. En betydligt lugnad dam kunde fortsätta resan.

"Haveriet" innebar att J P Nyströms fick extra tid att underhålla oss. Vi fick lyssna på musik av ett fint gäng.

Så småningom blev vi bärgade och kom i land.

Där fortsatte aktiviteterna i form av en stor konsert på Culturum.

BJÖRN och INGER FALK

Spelmansveckan i Nyköping. Minnena är många. Svårt att plocka fram något med större värde än de övriga.

Vi hann, redan under förberedelserna, att bli en väl sammansvetsad grupp.Ständigt fann vi nya vinklingar av problem. Genom byte av erfarenheter kläcktes nya idéer.

Och problem dök det upp under veckan. Med hjälp av lånade kommunikationsapparater kom vi snabbt i kontakt med varandra. Gemensamt kunde vi lösa upp de knutar som uppstod.

Det blev långa och tuffa dagar, som inleddes med möte kl 9.30. Sedan gick det i ett fram till sena kvällen.

Förutom på torsdagsmorgonen då några fick infinna sig på Borggården kl 6.00 för att hjälpa kommunens arbetare att sätta upp dansbanan- den bana vi hade trott skulle ligga där hela veckan.

Såväl förarbetet, som veckan, var mycket givande, både erfarenhetsmässigt och med att få nya kontakter.

Trots att vi kände glädje när veckan var över blev det något vemodigt vid vårt sista möte, som hölls den 6 november.

Vi slutade i Culturum, i den lokal där vi träffades så många gånger.

Historiskt möte med spelmansförbundet

Det blev många nya i styrelsen när Södermanlands Spelmansförbund höll årsmöte i Malmköpings stadshus. Ordföranden, Sören Olsson, har under något år sökt med ljus och lykta efter en efterträdare. Nu blev det napp. Leif Johansson, axlade ansvaret.

Med rätta har det sagts, att SÖRMLANDSLÅTEN inte är någon nyhetstidning. Må så vara, men det 65:e verksamhetsåret måste dokumenteras.

Gustaf Wetter-stipendiaten Bert Persson flankerad av Sören Olsson och Christina Frohm.

Det var flera spelmansprofiler som lämnade över sina uppdrag.

En av dessa var Anita Hedlund, som präntat förbundets protokoll. I fortsättningen är det Birgitta Andersson som för pennan.

Nyvalda blev också Håkan Frykmo, som klev upp från en tidigare suppleantplats, samt Torsten Gau.

Nya suppleanter blev: Sören Olsson och Jonas Stenberg.

Kvar, från den "gamla" styrelsen finner vi Bernt Olsson, vice ordföranden, Christina Frohm samt adjungerande kassaförvaltaren, Ulf Lundgren.

H Y L L N I N G A R

Hyllningar hör hemma i sammanhang som detta.

Ingemar Skoglund, bilden till vänster och Anita Hedlund, bilden nedan, fick ta emot förbundets förtjänsttecken i guld och utnämndes till hedersledamöter.

Gustaf Wetter-stipendiet tilldelades Bert Persson, för hans insatser för återuppväckandet av ringlekar, visor och i synnerhet, den sörmländska slängpolskan.

Efter val och andra rutinfrågor kom man fram till punkten "övriga frågor", som innehöll en del smått och gott.

Bror Andersson, somfyllde 80 i november 1990, fick ta emot blommor samt en högtidsskruv.

"HAFSFRUVALSEN" I TOPP

Kåre Widén berättade något om den kompositionstävling som den Lokala arbetsgruppen för Folkmusik- och Dansåret 1990 arrangerat.

På första plats placerades "Hafsfruvalsen" av Håkan Frykmo. Han följdes av Leif Johanssons "Nya Sörmlandsvalsen" och på delad tredjeplats, Göthe Tenselius "Hättingehambo" och Sven-Olof Janssons "Bianäsaschottis".

Anita Hedlund har präntat protokoll, Sören Olsson har svingat klubban. Vid årsmötet "tackade de för sig".

Delvis ny besättning i ungdomsgruppen

Ungdomsgruppen inom spelmansförbundet har delvis bytt besättning.
- Vi har förhoppningar om att komma med nya fräscha idéer, men samtidigt också arbeta en del efter redan befintliga riktlinjer, säger man inom gruppen.

PATRIK ANDERSSON, 19, ESKILSTUNA
När Patrik gick i 3:an väcktes hans intresse för fiolen av en lärare som visade honom fioler i små storlekar.
Han började spela klassisk fiol (i musikskolan).
För fem år sedan blev han tänd på folkmusik och efter treårigt gymnasium går han nu en ettårig kurs på temat "Spelmansmusik/pedagogik" på Malungs folkhögskola med bl a Jonny Soling och Kalle Almlöf som lärare.
Patrik har siktet inställt på att utbilda sig till musiklärare med folkmusik som specialitet. När han kan slita sig från Malung spelar han med i Folkton och bildar tillsammans med Edward Anderzon och Joakim Vikström gruppens ursprungliga kärna.

JOAKIM VIKSTRÖM, 18, STRÄNGNÄS
Jocke började liksom de övriga med klassisk fiol i musikskolan. Så småningom prövade han på folkmusik i en låtcirkel i Strängnäs gilles regi (där han bl a spelade för Håkan Frykmo, Birgitta Andersson och Roger Tallroth). I somras deltog Joakim i Ethno-90-lägret i Falun under festivaldagarna.
Joakim är också han medlem i Folkton.
Till våren tar Joakim studenten efter 3-årig naturvetenskaplig linje och har planer på att eventuellt söka till Iggesunds nystartade folkmusiklinje hösten - 91.

EDWARD ANDERZON, 18, KATRINEHOLM
När Edward gick på lågstadiet väcktes hans intresse för folkmusik bl a av att hans pappa byggde ett antal nyckelharpor.
På musikskolan i Katrineholm blev man dock lite bekymrade när Edward ville lära sig spela, för några elever på nyckelharpa hade man inte planerat för.
Så småningom ordnades det med lärare och man fick ihop en liten grupp nyckelharpselever. Under tiden hade Edward börjat spela klassisk fiol, men senare fick folkmusiken gå före även på fiol.
Edward är nu inne på sitt andra år på musikgymnasiet i Norrköping och spelar bl a med Folkton. Han har liksom Joakim planer på att söka till folkmusiklinjen i Iggesund.

KARIN LIND; 15, SKÖLDINGE
Karin är yngst i gruppen men musikintresset är lika stort som hos de övriga.
Fiol blev hennes instrument mest av en slump - eller rättare sagt- tack vare en företagsam musiklärare, som placerade en fiol under hennes haka och konstaterade att det här nog vore något att satsa på...
Till att börja med skedde musicerandet i musikskolan utan tanke på folkmusik men senare drogs Karin med i en folkmusikgrupp i musikskolans regi och blev "helsåld".
Första spelmansstämman bevistade hon som tolvåring och det gjorde inte intresset mindre.

Renovera fiollådan

- Fiollådor är en bristvara, fick jag veta när jag häromsistens stödköpte en gammal fiol och undrade om det var någon idé att ens ta med den skruttiga lådan hem. När jag dessutom fick veta att nya fiollådor är "skitdyra" var saken klar. Lådan skulle renoveras.

Den såg som sagt bedrövlig ut; bottnarna glappade som kolingskor och den svarta läderimitationen (av papper) hängde i flagor. Men gångjärn och knäppen var hela och det avgjorde saken. Mycket snabbt fick jag blodad tand och korpade åt mig ytterligare en låda som såg ännu värre ut.

Man ska naturligtvis inte ge sig på gamla fiollådor med någon form av antikvärde; men de här var vanliga svarta standardlådor av tunt trä med svart papper utanpå och grön filt inuti. På den ena stod det dessutom Made in West Germany, vilket daterar den efter andra världskriget; i den andra var filten av syntetmaterial.

Nog av; så här kan man göra:

Börja med att kontrollera om bottnarna sitter fast. Om inte, bänd isär, lirka in trälim (Cascolflaskan har pip), kläm ihop och lägg i press. Har man limknektar är det bra; annars kan man knyta om ett snöre, sticka en pinne under snöret och vrida den tills det blir stramt. Låt torka.

Nästa steg är att limma ner alla lösa flikar av klädseln och låta torka (limmet blir genomskinligt och syns inte mycket).

Den ena lådan var så illa gnagd av tidens tand att kanterna måste förstärkas på något sätt. En titt i lapplådan gav en bit gammal rundvävd bomullstrikå som klipptes i spiral till en 3-4 cm bred lång remsa. Den sträcktes och limmades **flödigt** med trälim runt lock- och bottenkanterna. Det är viktigt att inte trikåkanten reser sig när limmet torkar. Arbeta ner den ordentligt med blöta fingrar runtom. Låt torka. När det gäller material att armera med får man använda sin fantasi - huvudsaken är att det man får tag i är elastiskt och kan klippas till en så lång remsa att man inte behöver skarva.

Den ursprungliga klädseln har en struktur som inte går att imitera. Alla gamla skador och ännu värre nya tygremsor avviker från den. Står man inte ut med detta blir man tvungen att spackla och slipa **hela** lådan eller på något sätt kamouflera ärren.

Stryk hela lådan med sidenmatt svart lackfärg, så pass förtunnad med lacknafta att penseldragen inte syns. Låt torka. Stryk en gång till om det behövs.

Inuti dammsuger man lådorna, fäster filten med trälim eller textillim om den har lossnat och spikar fast eventuellt lösa stödväggar. Om stallet har nött hål på klädseln i locket, limmar man fast en bit filt där.

När man hunnit så här långt har man en fiollåda som är hel och ren, men det syns tydligt att den är lagad. Då kan man låta sina eventuella konstnärliga anlag få blomma ett tag!

De här lådorna är målade med konstnärsoljefärger som torkar långsamt, och de måste dessutom skyddas med tavelfernissa. Det finns andra färgtyper som inte frestar så hårt på tålamodet.

Skall man enkom inhandla allt material till denna lådrenovering, kan även den gamla lådan bli ganska kostsam. Men de flesta har färgslattar och annat material hemma. Själv klarade jag mig med att köpa en liten flaska lim för knappt 20:- (men den gick åt).

Naturligtvis behöver inte fiollådor vara svarta - dock avråder jag från t.ex. blåmetallic och andra utsvävningar som är svåra att få snygga på ett underlag som är det minsta ojämnt!

KERSTIN PETTERSSON

Sörmländska Ungdomsringen

ADRESS OCH FUNKTIONÄRSLISTA 1991

Distriktsadr.	Sörmländska Ungdomsringen	Box 11002	630 11 ESKILSTUNA Pg. 38 73 16 - 3	016-424139 (tfn.svar)

****

Hedersordf.	Ivar Schnell	Tessins väg 21	611 36 NYKÖPING	0155-13707
Hedersordf.	Fritz Andersson	Esbjergsgatan 6	632 32 ESKILSTUNA	016-422962
Hedersmedl.	Henry Sjöberg	Skånegatan 86	116 37 STOCKHOLM	08-7148421
STYRELSE:				
Ordförande	Göran Berglund	Bärnstensgng. 12 A	632 34 ESKILSTUNA	016-421821
V.ordf.	Björn Falk	Sjömansvägen 4	151 38 SÖDERTÄLJE	0755-66563
Sekr.	Thomas Gårdhagen	Bäckhagavägen 6 B	633 48 ESKILSTUNA	016-124386
Kassör	Sven-Eric Sederlin	Linneastigen 7	144 00 RÖNNINGE	0753-55367
Studieledare	Henry Lindblad	Svampstigen 127	144 00 RÖNNINGE	0753-52988
Ledamot	Sonia Waern	Hammartorpsg. 9	642 00 FLEN	0157-11133
Ledamot	Inger Falk	Sjömansvägen 4	151 38 SÖDERTÄLJE	0755-66563
Dräkt	Ing-Britt Gustafsson	Smedjan	640 34 SPARREHOLM	0157-32017
Slöjd	Gunnar Andersson	Näktergalsv. 23	633 69 ESKILSTUNA	016-25653
BU.	Maritha Pettersson	Åsby, Vansö	645 92 STRÄNGNÄS	0152-20009
DM.	Hans Karlsson	Hälltorp östergård	633 48 ESKILSTUNA	016-117922
Styrelsesupp.	Sven-Erik Tillman	Mestavägen 8	632 33 ESKILSTUNA	016-420494
Styrelsesupp.	Ingrid Seijboldt	Ronneberg, Malmby	645 94 STRÄNGNÄS	0152-25079
SEKTIONER:				
Dräktsektion	Ing-Britt Gustafsson	Smedjan	640 34 SPARREHOLM	0157-32017
	Kerstin Enström	Liljeholmen, Kåsta	643 00 VINGÅKER	0151-50057
BU-sektionen	Maritha Pettersson	Åsby, Vansö	645 92 STRÄNGNÄS	0152-20009
	Lotta Stenström	Svedäng, Tosterö	645 93 STRÄNGNÄS	0152-32659
	Gunilla Andersson, c/o Palmgren, S:t Anneg.14		611 33 NYKÖPING	0155-14771
Slöjdsektion	Gunnar Andersson	Näktergalsv. 23	633 69 ESKILSTUNA	016-25653
	Asta Hoflin	Finningev. 66 F	645 42 STRÄNGNÄS	0152-11632
	Jan Kjellström	Sjögölet 2323 L3	643 00 VINGÅKER	0151-30388
	Stig Axelsson	Snäckvägen 4	613 00 OXELÖSUND	0155-33281
DM-sektionen	Hans Karlsson	Hälltorp östergård	633 48 ESKILSTUNA	016-117922
	Marianne Hellberg	Carlavägen 1 A	633 50 ESKILSTUNA	016-127970
Revisorer:	Ulf Winquist	Klarbärsvägen 19	633 53 ESKILSTUNA	016-149329
	Örjan Kindahl	Spireavägen 9	633 48 ESKILSTUNA	016-112286
Suppl.	Kjell Kolterud	Backavägen 2 E	641 37 KATRINEHOLM	0150-15741
	Hans Kindahl	Gustavsborsv. 15	632 39 ESKILSTUNA	016-352909
Valberedning	Birgitta Björkman	Rustmästarvägen 5	632 33 ESKILSTUNA	016-420715
	Hans Kindahl	Gustavsborgsv. 15	632 39 ESKILSTUNA	016-352909
	Brita Mattson	Mariebergsvägen 6	640 31 MELLÖSA	0157-60597
	Åke Rundgren	Lingongången 9	611 45 NYKÖPING	0155-98145

Södermanlands Spelmansförbund styrelse 1991

Box 107, 640 32 Malmköping, Pg 12 24 74-0

Arne Blomberg
Lärarbostaden Törnevalla
590 62 Linghem
013/741 48
Hedersordförande

Leif Johansson
Sågstuvägen 17, 5 tr
141 49 Huddinge
08/779 89 67
Ordförande

Birgitta Stenberg
Sjömansvägen 26, 2 tr
151 38 Södertälje
0755/133 43
Sekreterare

Ulf Lundgren
Högåsavägen 3
151 70 Södertälje
0755/864 64
Adjungerad ledamot, kassör

Christina Frohm
Kommendörsgatan 4
114 48 Stockholm
08/667 21 71
Vice ordförande

Torsten Gau
Mestavägen 1 A
632 33 Eskilstuna
016/42 00 70
Styrelseledamot

Håkan Frykmo
Korintvägen 4
123 56 Farsta
08/724 30 65
Styrelseledamot, utbildningsansvarig

Bernt Olsson
Landsvägsgatan 19
640 32 Malmköping
0157/206 36
Styrelseledamot, redaktionsmedlem

Marianne Lidberg
Blåklintsvägen 22
611 45 Nyköping
0155/975 17
Adjungerad styrelseledamot

Jonas Stenberg
Sjömansvägen 26, 2 tr
151 38 Södertälje
0755/133 43
Styrelsesuppleant

Sören Olsson
Röjningsstigen 5
645 44 Strängnäs
0152/121 37
Suppleant

Ingvar Andersson
Bergsgatan 6
151 40 Södertälje
0755/846 80
Valberedningen, sammankallande

Sören Rolandsson
Tuvhättevägen 8
611 63 Nyköping
0155/826 23
Valberedningen

Lars Härås
Näckrosgatan 24
644 00 Torshälla
016/35 81 12
Valberedningen

Göte Karlsson
Nyängsgatan 6
641 49 Katrineholm
0150/193 65
Valberedningen

Birgitta Widén
Blåklocksvägen 6
632 39 Eskilstuna
016/35 25 04
Revisor

Henry Sjöberg
Skånegatan 86, 3 tr
116 37 Stockholm
08/714 84 21
Revisor

Bo Roos
Bodavägen 13
144 00 Rönninge
0753/518 55
Revisorssuppleant

Edward Anderzon
Fredsgatan 35 C, 1 tr
641 31 Katrineholm
0150/116 66
Ungdomsgruppen

Patrik Andersson
Rothoffsvägen 6
632 21 Eskilstuna
016/14 54 07
Ungdomsgruppen

Joakim Vikström
Vallbyvägen 60 D
645 42 Strängnäs
0152/107 76
Ungdomsgruppen

Karin Lind
Åsaberg
640 24 Sköldinge
0150/504 14
Ungdomsgruppen

Carl-Gustav Ohlsson
Torggatan 7
646 00 Gnesta
0158/109 95
Redaktör

Stig Norrman
Täppgatan 2
151 33 Södertälje
0755/175 20
Redaktionsmedlem

Björn Falk
Sjömansvägen 4
151 38 Södertälje
0755/665 63
Redaktionskommittén

FOLKLORE CENTRUMS INFORMATIONSBLAD & TIDNING
REDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: Izzy Young
ADRESS: Wollmar Yxkullsgatan 2, 118 50 Stockholm
TELEFON: 08-643 46 27 kl. 12.00 – 18.00
PRENUMERATION: Ett år (åtta nummer) 65 kr. Pg 85 81 85-2

FOLKLORE CENTRUM

För den händelse Folklore Centrums informationsblad skulle ha undgått någons vetskap, vill vi härmed påpeka dess existens. Om man vill hålla sig underrättad om vad som händer i folkmusiksverige, är det välbetänkt att för 65 kronor om året skaffa sig tillgång till denna lilla tidning, där arrangörer från hela Sverige annonserar sina tilltänkta stämmor och träffar. Debattartiklar förekommer, likaså underrättelser om böcker och skivor, om kommande folkmusikprogram i radio samt om vissa folkmusikhändelser i grannländerna.

Att annonsera sina program i tidningen är inte dyrt - det är nämligen gratis. Glöm inte att prenumerera!

B.O.

Du som ska flytta eller byta telefonnummer eller redan har gjort det, meddela respektive organisation detta så har du större chans att få tidningen.

Instrumentförsäkring för medlemmar i Spelmansförbundet

Södermanlands Spelmansförbund kan erbjuda sina medlemmar en försäkring som ger ett gott skydd till rimlig kostnad. Försäkringen sker genom samarbete med Folksam. Vi vet att många har sina instrument oförsäkrade eller förlitar sig på det skydd som t.ex. hemförsäkringen ger. Om ni talar med ert försäkringsbolag framgår det snart att det enda vettiga är en separat instrumentförsäkring av det slag vi nu kan erbjuda.

Försäkringen har som grund den instrumentförsäkring som Folksam haft sedan tiotalet år, men har kompletterats och anpassats till vårt behov. Den gäller inom hela världen och täcker både förlust och skada. Premien har kunnat sättas lågt genom att förbundet åtagit sig det administrativa arbetet. Premierna för fioler, nyckelharpor, stråkar, fodral samt tillbehör är följande:

Försäkringsvärde intill	30 000 kr	90 kr
	60 000 kr	180 kr
	100 000 kr	360 kr

Övriga instrument (utom pianon, flyglar och orglar):

Försäkringsvärde intill 20 000 kr 140 kr

Om försäkring tecknas för båda grupperna samtidigt reduceras den sammanlagda premien med 90 kr.

För varje försäkring tillkommer 10 kr som skall täcka förbundets kostnader. Försäkringstagaren skall naturligtvis vara medlem av Södermanlands Spelmansförbund.

Intresseanmälan kan göras till förbundets adress eller till vår försäkringsansvarige Ingemar Skoglund tel 0755/973 20 (kvällstid).

Säfstaholm i sommar:

Folkdräkter i konsten

"Det är ingen tillfällighet att Vingåkers kulturnämnd valt Folkdräkter i konsten till tema för årets utställning på Säfstaholms slott. Bygdens folkdräkter torde nämligen vara några av de mest kända i landet och bruket att bära dem var allmänt långt in på 1800-talet. Så sent som 1843 beslöt sockenstämman att bötfälla dem som avlagt sina fäders dräkt."

Ja, så inleder kulturchefen i Vingåker, Lars Furborg, katalogen i vilken årets sommarutställning,(öppen 10 juni- 9 augusti, vardagar 12.00-16.00, lördag och söndag, 11.00-15.00, stängt 21-23 juni), presenteras i text och bilder.

I text och bild blir det en historisk vandring, främst genom 1800-talet.

På utställningen presenteras folkdräkter från Skåne, Blekinge, Småland, Dalarna och Hälsingland, och givetvis Södermanland.

Säfstaholm har gått skiftande öden till mötes. Under mer än ett halvt århundrade var det en fullbordad bild av herrgårdskultur och blomstrande kulturliv.

Men, 1800-talets glans följdes av en dyster nedgång. Åren 1912-20 tömdes slottet på allt. Under några år var byggnaden öde.

Nu stundar åter ljsare tider. Vingåkers kommun blev ägare till Säfstaholm 1967.

I samarbete med Södermanlands museum genomfördes en inre restaurering 1987-88.

En andra etapp som omfattar bland annat park-och fasadarbeten planeras.

Årets sommarutställning är ett led i strävan att åter göra Säfstaholm till en exponent för målarkonsten.

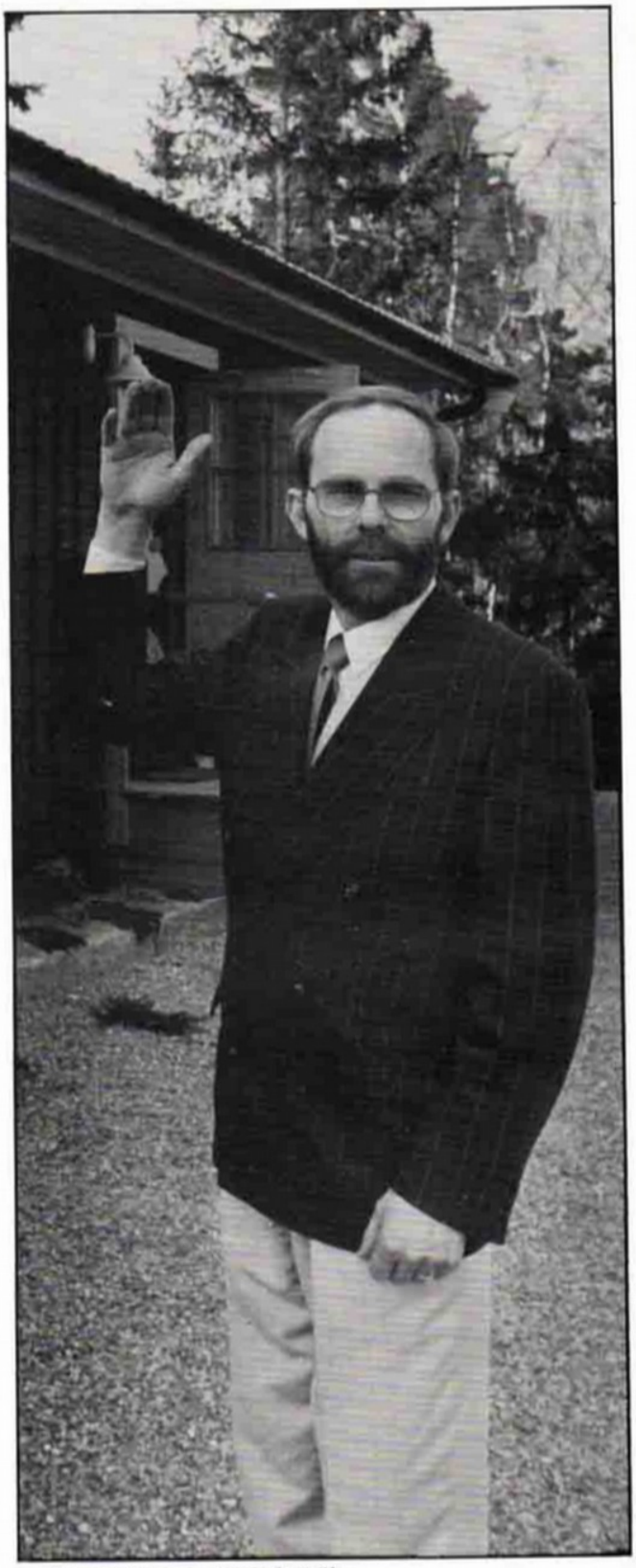

... Sören Olsson vinkar farväl.

MASSBREV

SÖDERMANLANDS
SPELMANSFÖRBUND
Box 107
640 32 MALMKÖPING

Södermanlands Spelmansförbund

är med sina 750 medlemmar ett av landets största spelmansförbund, dessutom landets äldsta folkmusikorganisation.

Verksamhet:

- *Stämmor och träffar med samvaro kring spel och dans*
- *Utgivning av tidskriften Sörmlandslåten, notutgåvor och skrifter*
- *Kurser i folklig musik, inspelningar och uppteckningar*
- *Arkiv i Malmköping med noter, ljudband, foton m m*

Sörmländska Ungdomsringen

är ett distrikt inom Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur. Sörmländska Ungdomsringen består av 15 föreningar med tillsammans cirka 1 300 medlemmar som är spridda över hela södermanland i lokala föreningar.

Verksamhet:

- *Dans, lek och musik för barn och vuxna*
- *Dräkt- och slöjdforskning*
- *Tillverkning av dräktmaterial och slöjdföremål*

Södermanlands Spelmansförbund
Box 107
640 32 MALMKÖPING

Sörmländska Ungdomsringen
Box 11002
630 11 ESKILSTUNA

ISSN 0346-2595